

VRIJEME I OKOLNOSTI NASTANKA ZAPISNIKA PAPINSKE ISTRAGE U TROGIRU 1319. GODINE*

Tomislav POPIĆ
Odsjek za povijest
Fakultet hrvatskih studija
Sveučilište u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska
Ante BEĆIR
Hrvatski institut za povijest
Zagreb, Hrvatska

UDK: 94(497.583 Trogir)“1319“
DOI: m16wjcnpn9
Izvorni znanstveni rad
Prihvaćeno: 11. svibnja 2022.

U radu se rekontekstualiziraju okolnosti nastanka zapisnika o provedbi papinske istrage u Trogiru 1319. godine povodom rušenja trogirskoga franjevačkog samostana 1315. godine, odnosno činjenice da zbog toga dolazi do razmještaja pojedinih redovničkih zajednica u gradu kako bi se osiguralo mjesto za franjevce. Takav zadatak nužno traži rekonstrukciju političkih zbivanja u Trogiru iz kojih tekst zapisnika sadržajno i proizlazi. Upozorava se na iznimnu vrijednost sačuvanih ulomaka i ističe da se izvorno moralo raditi o bitno opširnijem spisu. S obzirom na to da se kroz sačuvane fragmente zapisnika povlači pitanje tiranije trogirskoga potestata Mateja Zorijeva, oni se uklapaju u širu političku misao 13. i 14. stoljeća, a pri kraju se problematizira i pitanje ishoda sudskoga postupka. U prilogu se donose i prijepisi nekoliko dokumenata relevantnih za razumijevanje narativa, uključujući i sačuvane ulomke zapisnika.

Cljučne riječi: srednjovjekovni Trogir, papinska istraga, skraćeni postupak, tiranija, Matej Zorijev, ban Mladen II.

Krajem svibnja 1315. godine trogirске vlasti porušile su franjevački samostan koji se nalazio van grada u blizini kopnenih gradskih vrata. Razlog je krajnje pragmatičan: ban Mladen II. sakupio je vojsku i mornaricu s kojom je došao pred Trogir kako bi napao grad i uklonio s vlasti kapetana i potestata Mateja Zorijeva iz roda Cega i njegove pomoćnike. Osim toga, ban je kanio vratiti u grad trogirске prognanike iz rodova Andreis, Kazarica, Domišić i Vitturi, odnosno pripadnike plemićke frakcije koja je preko njezina neformalnoga vođe Marina Andrijina (Andreis) imala izravnu podršku bana. Vidjevši da su banove namjere

* Ovaj rad sufinancirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2019-04-9315 „Anžuvinski archiregnum u srednjoistočnoj i jugoistočnoj Europi u 14. stoljeću: pogled s periferije“ i projektom IP-2019-04-2055 „Topografija vlasti: istočnojadranski gradovi u srednjovjekovnim prostorima vlasti“.

posve ozbiljne, gradske vlasti same su razrušile samostan kako ne bi mogao poslužiti njegovoj vojsci prilikom očekivanoga napada na grad.

Vežano uz ta zbivanja u fokus dolaze sačuvani ulomci sudskoga postupka čiju je provedbu papa Ivan XXII. naložio još u ljeto 1318., a koji je proveden (barem) u lipnju 1319. godine. Postupak je imao za cilj utvrditi okolnosti u kojima po rušenju franjevačkoga samostana dolazi do razmještaja pojedinih redovničkih zajednica u gradu kako bi se osiguralo mjesto za franjevce, čime neke od njih nisu bile zadovoljne. Radilo se o tada tipičnom istražnom postupku u sklopu kojega papa imenuje nekoliko klerika s terena da ispituju određeni problem, utvrde činjenično stanje i sastave zapisnik koji su trebali uputiti papinskoj kuriji. Cilj je ovoga rada upozoriti na taj vrijedan pisani trag prošlosti kada je riječ o razmatranju političkih odnosa u Trogiru tijekom prva dva desetljeća 14. stoljeća, kao i srednjovjekovne političke kulture općenito, te rekontekstualizirati okolnosti njegova nastanka jer dosad nije privukao posebnu pažnju povjesničara.

POLITIČKI OKVIR

Da bi se sukladno tako postavljenom cilju splet događaja povezan sa zapisnikom iz 1319. godine potpuno razumio, naracija se za početak treba vratiti nekoliko desetljeća unazad, preciznije u sedamdesete godine 13. stoljeća kada Trogir u kontekstu oslabljenoga kraljevskog autoriteta ulazi u okvire bribirskoga gospodstva. Na čelu grada od tada su kao knezovi desetljećima stajali pripadnici velikaške obitelji Šubića Bribirskih ili njihovi štićenici, dočim su na svakodnevnoj razini od osamdesetih godina gradom upravljali potestati iz Italije, koji su ujedno bili i nositelji nekih od najznačajnijih reformi gradske uprave.¹ I to se ponajviše odnosi na potestata Palmerija Falkova iz Ferma (1284. – 1285.) za čije je uprave ustrojeno trogirsko Veliko vijeće kao stalno zakonodavno tijelo od 40 članova. Taj će broj, doduše, do kraja 13. stoljeća porasti na 80 vijećnika, što samo upućuje na vrlo dinamične političke odnose „ispod površine“, odnosno na procese političkoga uslošnjanja koji se zapažaju i u drugim dijelovima tadašnje Europe, a kojima uz društvene čimbenike razloge valja tražiti i u općem demografskom rastu.

U tom je smislu bez obzira na manjak izvornoga materijala uočljivo kako se u pozadini trogirskoga institucionalnog razvoja kriju mnogo dublje promjene

¹ Detaljnije o tome vidi: Tomislav POPIĆ, Ante BEĆIR, Politički poredak i zapisnici komunalnih vijeća srednjovjekovnog Trogira, u: *Acta et reformationes consiliorum civitatis Tragurii (saec. XIII-XV)*, prir. Tomislav Popić i Ante Bećir, Zagreb, 2022., 13 – 18.

u društvenom i političkom životu grada. Naime, tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina 13. stoljeća uz elemente institucionalnoga razvoja jasno se vide i određene frakture, tj. naznake neformalnoga udruživanja i frakcijskoga djelovanja, koje se znatno detaljnije može pratiti tek od 1310. godine nadalje kada sukob iz latentnoga eskalira u otvoreni.² Trogiriska društvena elita pritom se polarizirala u dvije konfliktne skupine, od kojih je jednu predvodio Marin Andrijin sa svojim stričevima Šimunom i Gauzinjom, sinovima kneza Marina Amblaževa, uz potporu pojedinih pripadnika plemićkih obitelji Andreis, Kazarica, Vitturi i Domišić, kao i dijela Trogirskoga kaptola. Ova je frakcijska grupa uživala političku zaštitu banova iz roda Šubića Bribirskih, što će biti vidljivo u kasnijem dijelu teksta. Drugu je frakcijsku grupu predvodio Matej Zorijev iz roda Cega uz potporu pojedinih pripadnika plemićkih obitelji Cega, Cippiko, Casotis i Lucius, dijela Trogirskoga kaptola i nekih skupina unutar pučkoga korpusa. Otvoreni sukobi između 1310. i 1328. godine odvijali su se upravo unutar tih plemićkih grupacija u Velikom vijeću, odnosno njihovih izravnih nasljednika, i stoga je razdoblje posljednje četvrtine 13. stoljeća krucijalno za razumijevanje svih kasnijih političkih odnosa.³

Sukobi između ovih dviju trogirskih plemićkih frakcija, koji se od osamdesetih godina 13. stoljeća tek naziru, 1310. i 1311. godine prerastaju u otvoreni konflikt, zbog čega ga je zapravo i moguće detaljnije pratiti, dobrim dijelom i iz fragmenata papinske istrage koja je provedena 1319. godine. Naime, u iskazima skradinskoga biskupa Nikole i trogirskoga plemića Petra Dese Petrova, koje su dali u sklopu papinske istrage, opisuje se jedan incident koji je inicirao eskalaciju sukoba na lokalnoj razini, a posljedično doveo i do pokretanja banove vojske. Pritom treba napomenuti da se pojedina zbivanja u iskazima nikada pobliže ne datiraju jer su tadašnjim akterima bila dobro poznata, pa ih s ciljem rekonstrukcije točnoga slijeda događaja valja dovesti u vezu s drugim poznatim izvorima. Riječ je o tome da je Marin Andrijin jednom prilikom došao u gradsku palaču sa svojom pratnjom, ubio komunalnoga kancelara i ranio dvojicu konzula. Uznemireni trogirski svijet uslijed toga je za gradskoga kapetana i rektora postavio Mateja Zorijeva, vođu protivne plemićke frakcije, čija je prva odluka bila protjerati Marina i njegove pristalice iz grada

² Detaljnije o tome vidi: Ante BEĆIR, *Plemstvo kasnosrednjovjekovnoga Trogira: politička zajednica, frakcije i dinamika konflikta*, doktorska disertacija, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, 2022., 42 – 61.

³ A. BEĆIR, *Plemstvo kasnosrednjovjekovnoga Trogira*, 112 – 131.

⁴ Hrvatska – Nadbiskupski arhiv u Splitu (dalje: HR-NAS), Ostavština Ivana Lučića (dalje: OIL), sv. 542, fol. 72v, 73. Vidi i ovdje, Prilog 6.

i osuditi ih na novčanu kaznu.⁴ Pretpostavka je da se ovo dogodilo tijekom 1311. godine, i to prije 29. kolovoza kada se, kako je utvrdio već Ivan Lučić, Matej prvi put u izvorima osim kao konzul javlja i kao kapetan trogirskoga puka (*capitaneus populi generalis*).⁵ Teško je pritom identificirati konzule koji su ranjeni jer se u sačuvanim izvorima za rečeni period javljaju dvije različite skupine konzula. U ispravi od 23. listopada 1310. godine kao konzuli se navode Nikola Kažotov (Casotis), Marin Bertanov (Ćipiko) i Danijel Jakovljević (Vitturi), dok se u Lučićevim bilješkama za 1310. godinu javljaju konzuli Grgur Lukin (Lucius), Franjo Valentinov (Lucius) i Matej Zorijev (Cega), pri čemu je prva trojka vjerojatno prethodila drugoj.⁶ S druge strane, notar koji je tijekom incidenta zadobio smrtne ozljede zacijelo je bio Sirokt Petrov iz Ankone koji se na poziciji trogirskoga kancelara javlja od 1293. godine, a koji je najpoznatiji kao kreator nove trogirskoga statutarne zbirke iz 1303. godine.⁷ Naime, Sirokt se u netom spomenutoj ispravi od 23. listopada 1310. godine posljednji put javlja kao kancelar trogirskoga komune i rečenih konzula, da bi onda u jednoj parnici datiranoj u travanj 1311. godine bio označen kao „negdašnji trogirski notar“ (*olim notarius Traguriensis*).⁸ Ovi detalji sami po sebi nisu dostatni za iznošenje teze o ubojstvu notara Sirokta. Međutim, ključni podatak koji upućuje na to potječe iz zapisnika o zasjedanju trogirskoga Velikog vijeća 19. kolovoza 1314. godine kada se između ostaloga raspravljalo i o represalijama Siroktovih nasljednika prema Trogiru koje su odobrile ankonitanske vlasti, pri čemu su oni na ime Siroktove ostavine tražili od trogirskih vlasti 1900 libri malih denara.⁹ Kako bilo da bilo, opisani „obračun“ u komunalnoj palači i protjerivanje Marina Andrijina iz grada svakako se dogodilo prije kraja kolovoza 1311. godine.

Prema iskazu skradinskoga biskupa Nikole, Marin se u jednom trenutku ipak vratio u Trogir, ali nezadovoljan Matejevom vladavinom ponovno je, sada dobrovoljno, napustio grad sa svojim srodnicima i prijateljima.¹⁰ S druge strane, Petar Dese Petrova istaknuo je i to da je Veliko vijeće nakon imenovanja Mateja kapetanom izabralo novoga gradskog potestata uz kojega je Matej zadržao svoju

⁵ Giovanni LUCIO, *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù*, Venecija, 1673., 150; Franjo RAČKI, *Notae Joannis Lucii*, *Starine*, sv. XIII, Zagreb, 1881., 225.

⁶ Tadija SMIČIKLAS et alii, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* (dalje: CD), sv. VIII, Zagreb, 1910., 266; F. RAČKI, *Notae*, 224.

⁷ U sačuvanom izvornom materijalu Sirokt se prvi put javlja u: CD VII, Zagreb, 1909., 127 (1293.). O kreiranju novoga Trogirskog statuta 1303. godine vidi: F. RAČKI, *Notae*, 221.

⁸ CD VIII, 267 (1310.); Miho BARADA, *Trogirski spomenici: Zapisnici kurije grada Trogira od 1310. do 1331.*, Split, 1988., 50 (1311.).

⁹ Tomislav POPIĆ, Ante BEĆIR, *Acta et reformationes consiliorum civitatis Tragurii (saec. XIII-XV)*, Zagreb, 2022., dok. 23.

¹⁰ Ovdje, Prilog 6.

funkciju.¹¹ Ovdje se sasvim izvjesno radilo o potestatu Pilateru Rambertovu iz Monteluponea (Marche) čije se djelovanje u Trogiru okvirno može datirati u razdoblje između travnja i srpnja 1312. godine, premda je zasigurno bio u gradu nešto duže od toga.¹² Marin Andrijin se, pak, 26. ožujka 1312. godine javlja u trogirskim sudskim spisima, što znači da se netom prije ili odmah po dolasku potestata Pilatera ponovno vratio u Trogir.¹³ Međutim, daljnji zapisi u sklopu papinske istrage pokazuju da je Pilater iz nekoga (nepoznatog) razloga otišao iz grada i prepustio upravu svom zamjeniku Rajneriju Manfredovu iz Ripatransonea (Marche), kojega je Matej onda protjerao i nastavio vladati gradom sa svojim suradnicima kao i prije.¹⁴ Čini se sasvim očitim da je ovaj događaj morao biti povod za Marinov ponovni odlazak iz Trogira, na što upućuje i zapis u sudskim spisima od 23. siječnja 1313. godine kada Marina na sudu zastupa njegov punomoćnik Stanul.¹⁵ Odlazak potestata Pilatera i protjerivanje njegova zamjenika Rajnerija moglo je onda Mateju biti povod za prevrat, pri čemu je znakovito da se on poklapa s još jednom značajnom promjenom. Naime, negdje u to vrijeme Matej je ovladao gradom kao kapetan bez konzula, što znači da se odlazak potestata Pilatera, protjerivanje njegova zamjenika Rajnerija i Matejeva uzurpacija naslova kapetana valja povezati i sa smrću bana Pavla I. (1. svibnja 1312.).¹⁶ Sljedeći korak podrazumijevao je pak uzimanje naslova potestata, što je Matej napravio prije 8. svibnja 1313. godine kada mu mletački dužd Giovanni Soranzo šalje pismo oslovljavajući ga na taj način.¹⁷

U međuvremenu se na široj političkoj sceni odvijao sukob između Venecije i banova Pavla I., odnosno njegova sina i nasljednika Mladena II. oko Zadra koji su Bribirci nakratko osvojili i držali pod svojom kontrolom (1311. – 1313. godine).¹⁸ Pregovori o sklapanju mira trajali su sve do ožujka 1314. godine kada su ban Mladen II. i njegova braća Pavao II. i Juraj II. primili mletačko građanstvo.¹⁹

¹¹ Ovdje, Prilog 6.

¹² M. BARADA, *Trogirski spomenici*, 137 – 138, 144 – 149.

¹³ M. BARADA, *Trogirski spomenici*, 392.

¹⁴ Ovdje, Prilog 6.

¹⁵ M. BARADA, *Trogirski spomenici*, 457 – 458.

¹⁶ O tome vidi: A. BEĆIR, *Plemstvo kasnosrednjovjekovnoga Trogira*, str. 70 – 72.

¹⁷ A. BEĆIR, *Plemstvo kasnosrednjovjekovnoga Trogira*, str. 72 – 73.

¹⁸ Opširnije o tome vidi: Ante STRGAČIĆ, *Zadarsko-mletački rat godine 1311-1313. i pogiblja mletačkog admirala pod Zadrom*, *Pomorski zbornik*, sv. 2, Zagreb, 1962., 1597 – 1613; Nada KLAJČ, Ivo PETRICIOLI, *Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, Zadar 1976., 210 – 215; Miroslav KURELAC, Damir KARBIĆ, *Ljetopis „Obsidionis Iadrensis libri duo“*, njegovo historiografsko i povijesno značenje, u: *Obsidio Iadrensis*, prir. Branimir Glavičić, Vladimir Vratović, Zagreb, 2007., 6 – 8.

¹⁹ Šime LJUBIĆ, *Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike*, sv. I, Zagreb, 1868., 274 – 275, 277 – 278.

Važno je to istaknuti jer je tek od tada ban mogao početi posvećivati veću pozornost i ostalim pitanjima, uključujući i događaje u Trogiru. No u prosincu 1314. godine izbio je banov sukob s Babonićima, a u veljači sljedeće godine nastali su i stanoviti problemi s banovim vazalima, vojvodom Nelipcem i Kurjakovim sinovima, što je onda dodatno odgodilo njegovu reakciju na trogirski zbijanja.²⁰ Pravi trenutak za to pojavio se u travnju i svibnju 1315. godine nakon što je ban po svemu sudeći uspješno „sanirao“ prethodno opisane probleme. Tijekom ta dva mjeseca prati se, naime, potpuna eskalacija u odnosima između bana i protjerane trogirski frakcije s jedne te potestata Mateja i njegovih pristalica u Trogiru s druge strane. U takvim se okolnostima u Trogiru početkom svibnja imenuje odbor *pro bono statu civitatis* u koji je uz potestata Mateja ušlo 14 njegovih najbližih suradnika, a koji je u tom kriznom razdoblju donosio sve odluke. U trenutku kada je ban Mladen II. zatražio od trogirskih vlasti *cartam albam* kako bi s gradom mogao raditi što želi (24. svibnja 1315. godine), u Trogiru se donosi odluka o rušenju franjevačkoga samostana, koje je zacijelo provedeno ubrzo nakon što je sljedećega dana odbijen banov zahtjev da se Matej odrekne funkcije potestata i da mu se preda netom spomenuta četrnaestorka. Istoga se dana u iščekivanju banova napada na grad u Trogiru provodi imenovanje potestatova zamjenika Jana Petra iz Venecije admiralom i zapovjednikom trogirski vojske, što je sasvim sigurno bilo povezano s činjenicom da je Matej u Veneciji pokušao pronaći zaštitu i da se negdje u blizini nalazila mletačka flota.²¹ Sve to ukazuje na zaključak da je banova vojska bila u pokretu i na kopnu i na moru, što izravno potvrđuje i jedna isprava od 1. lipnja 1315. godine (o kojoj će još puno biti

²⁰ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 31, 32. Podatci o tome javljaju se u zapisnicima trogirski Velikog vijeća koji se još od Lučića datiraju u 1316. i 1317. godinu. Međutim, čitav niz stvari u tim zapisnicima vodi prema zaključku da ih se ipak treba datirati u 1314. i 1315. godinu. Podrobnije o tome vidi: Tomislav POPIĆ, Ante BEĆIR, Najstariji sačuvani sveščić srednjovjekovnih zapisnika komunalnih vijeća grada Trogira: pitanje datacije i kronologije, *Povijesni prilozi*, sv. 59, Zagreb, 2020., 31 – 65.

²¹ O svemu tome vidi: F. RAČKI, *Notae*, 225. Vežano uz traženje saveznika u Veneciji valja istaknuti da se to savršeno uklapalo u tada aktualne mletačke interese. Osobito u tom pogledu pozornost izaziva odgovor mletačkih vlasti na nekoliko trogirski zahtjeva od 8. svibnja 1313. godine (CD VIII, 334 – 335) kojim carina na trogirski vino ostaje ista kao za ono rapsko, kojim se određuje stalno mjesto za prodaju trogirski vina u Veneciji, kojim se oslobađa Trogirane plaćanja četrdesetine i kojim se Trogiranima odobrava izvoz drvâ iz Venecije do vrijednosti od osam libri velikih denara bez plaćanja carine. U kontekstu širih političkih zbijanja ove povlastice Trogiranima dobivaju jednu potpuno novu dimenziju i pokazuju da je Venecija putem njih pokušavala pronaći „ulaz“ u Trogir i utjecati na slabljenje Šubića s kojima je bez obzira na ponovnu uspostavu vlasti nad Zadrom 1313. godine još uvijek bila u sukobu sve do sljedeće godine kada su ban Mladen II. i njegova braća Juraj II. i Pavao II. imenovani mletačkim građanima. Usp.: Ante BEĆIR, *Bellum intestinum: Trogirski komuna početkom 14. stoljeća*, *Kulturna baština*, sv. 45, Split, 2019., 52.

govora), ali i činjenica da 30. svibnja iste godine knez Juraj II. izdaje privilegij Omišanima, očito očekujući njihovu pomoć na moru.²² No ova napeta situacija ubrzo je razriješana povlačenjem bana Mladena II. nakon što su mu se gradske vlasti obvezale na „dar“ od 10 000 libri mletačkih denara koji su trebale plaćati u obrocima.²³

Do toga je sasvim sigurno došlo prije 8. lipnja 1315. godine kada je Matej u Trogiru organizirao svoj reizbor, kojemu su prethodile detaljne pripreme s ciljem da se osigura uspjeh čitavoga pothvata. Znakovito je pritom da o Matejevu reizboru glasuje 125 članova Velikoga vijeća što je najveći broj aktivnih trogirskih vijećnika zabilježen u sačuvanim srednjovjekovnim izvorima.²⁴ Radi se o broju koji uvelike odstupa od inače uobičajenoga i statutom propisanoga broja od 80 članova Velikoga vijeća, što znači da je Matej uspio u namjeri da popuni Veliko vijeće novim članovima.²⁵ U tom je kontekstu osobito važno zasjedanje Velikoga vijeća od 19. ožujka 1315. godine kada se usvaja odluka o popunjavanju Velikoga vijeća do statutom propisanoga broja (zbog toga što je protivna frakcija bila u progonstvu), ali i povećanju broja njegovih članova koje je Matej mogao provesti „kako mu se bude htjelo“ (*prout sibi placuerit*).²⁶

Daljnji razvoj situacije nije toliko važan u pokušaju rekontekstualizacije teksta papinske istrage jer se u sačuvanim ulomcima nalaze uglavnom opisi događaja do lipnja 1315. godine, no može se reći da je kasnija zbivanja u osnovi karakteriziralo

²² CD VIII, 394 – 396, 397.

²³ O političkim zbivanjima u Trogiru tijekom drugoga desetljeća 14. stoljeća usp.: Ljubo KARAMAN, Jedna epizoda iz građanskih borba u srednjovjekovnom Trogiru, *Hrvatska revija*, sv. 13, Zagreb, 1940., 303 – 313; Nada KLAJČIĆ, *Povijest grada Trogira. Javni život grada i njegovih ljudi*, Trogir, 1985., 214 – 228; Irena BENYOVSKY LATIN, Politički sukobi u srednjovjekovnom Trogiru i njihov utjecaj na posjedovne odnose u gradu, u: *Hereditas rerum croaticarum ad honorem Mirko Valentić*, ur. Alexander Buczynski, Milan Kruhek, Stjepan Matković, Zagreb, 2003., 44 – 51; Irena BENYOVSKY LATIN, *Srednjovjekovni Trogir. Prostor i društvo*, Zagreb, 2009.; Damir KARBIĆ, *The Šubići of Bribir. An Example of the Croatian Noble Kindred*, doktorska disertacija, Central European University, Budimpešta, 2000.; Damir KARBIĆ, Šubići Bribirski do gubitka nasljedne banske časti (1322.), *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 22, Zagreb, 2004., 1 – 26; Damir KARBIĆ, Odnosi gradskoga plemstva i bribirskih knezova Šubića: Prilog poznavanju međusobnih odnosa hrvatskih velikaša i srednjovjekovnih dalmatinskih komuna, *Povijesni prilozi*, sv. 35, Zagreb, 2008., 45 – 60; A. BEĆIR, *Bellum intestinum*, 37 – 66; T. POPIĆ, A. BEĆIR, Najstariji sačuvani sveščić, 31 – 65.

²⁴ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 40. Usp.: G. LUCIO, *Memorie*, 155; CD VIII, 401.

²⁵ Statutarna odredba koja je regulirala maksimalan broj od 80 članova Velikoga vijeća nije sačuvana, ali da je bila dijelom statuta jasno je iz odluke Velikoga vijeća od 22. svibnja 1340. godine kada se ona ukida. Vidi: T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 48. O trogirskom Velikom vijeću i njegovim transformacijama u 13. i 14. stoljeću opširno vidi: T. POPIĆ, A. BEĆIR, Politički poredak, 22 – 39.

²⁶ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 34.

ponavljanje istih obrazaca. Prognanici na čelu s Marinom Andrijinim zasigurno su uz pomoć bana Mladena II. pokušavali opstruirati konsolidaciju Matejeve vlasti koliko je to bilo u njihovoj moći. No za razdoblje od ožujka 1316. do listopada 1317. godine, kada skončava Matejeva vlast, općenito je sačuvano znatno manje podataka u odnosu na prethodne godine, ali ipak je vidljivo da se ban Mladen II. nije tek tako mirio sa situacijom. O tome zorno svjedoči pismo od 19. studenoga 1316. godine u kojem ban traži od potestata Mateja da ga uvede u posjed za neki dug pokojnoga trogirskog plemića Mateja Lukina u iznosu od 1000 libri mletačkih denara i jasno mu daje do znanja da će protiv njega pokrenuti vojsku ako ne napravi što se od njega traži (*sciturus quia si secus feceris, contra te grauiter et merito moueremur*).²⁷ Znakovito je pritom da je ban uputio Mateju pismo iz Splita, što na težini dobiva kad se kaže da je u listopadu 1317. godine sklopljen mirovni sporazum između Splita i Trogira, a to pak znači da se Matejeva vlast prethodno našla i u sukobu sa Splitom.²⁸ Osim toga, u ožujku 1316. godine vrlo je vjerojatno izbio i rat sa Šibenikom. O tome ne postoji izravna potvrda, već samo prijatnje šibenskoga poklisara u trogirskom Velikom vijeću, no skradinski biskup Nikola u svom iskazu opisuje da se Marin Andrijin vratio u Trogir upravo uz pomoć šibenske vojske, nakon čega je Matej konačno zbačen s vlasti.²⁹ Matej je tako po svemu sudeći ušao u sukob sa svim relevantnim političkim akterima u svom okruženju, što je u konačnici rezultiralo njegovim protjerivanjem iz grada.

Od listopada 1317. do proljeća 1320. godine u Trogiru je na vlasti bila frakcija Marina Andrijina, koja nije oponašala Matejeve političke eksperimente, nego je restaurirala izvorno značenje potestatske funkcije. U tom je smislu od studenoga 1317. do siječnja 1319. godine prvi potestat bio Mlečanin Bartolomeo Michiel. Nakon njega privremenu je upravu nad gradom do travnja 1319. godine preuzeo rektor Almeriko Bertoldinijev iz Kopra, da bi onda potestatsku dužnost obnašao Corrado de Turris iz Ferma. On je, pak, u proljeće 1320. godine u nejasnim okolnostima ubijen, no to već izlazi iz okvira ovoga rada.³⁰

²⁷ M. BARADA, *Trogirski spomenici*, 498 – 499.

²⁸ CD VIII, 462.

²⁹ O šibenskim prijateljima vidi: T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 42. O zbacivanju Mateja s vlasti vidi: Ovdje, Prilog 6.

³⁰ Vidi: F. RAČKI, *Notae*, 229 – 230. Osim toga, općenito o frakcijskim sukobima u kasnosrednjovjekovnim gradskim društvima usp.: Jacques HEERS, *Parties and political life in the medieval West*, Amsterdam, New York, 1977.; Giovanni TABACCO, *The Struggle for Power in Medieval Italy: Structures of Political Rule*, Cambridge, 1989.; Serena FERENTE, *Guelphs! Factions, Liberty and Sovereignty: Inquiries about the Quattrocento*, *History of Political Thought*, sv. 28/4, Exeter, 2007., 571 – 595; Marco GENTILE, *Factions and parties: problems and perspectives*, u: *The Italian Renaissance State*, ur. Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini, Cambridge, 2012., 304 – 322; Patrick LANTSCHNER, *Revolts and the Political Order of Cities in the Late Middle*

REKONTEKSTUALIZACIJA ZAPISNIKA

Imajući na umu netom opisani kontekst i događaje, puna se pažnja sada može usmjeriti na tekst papinske istrage iz 1319. godine koja je, koliko je poznato, sačuvana isključivo u prijepisu trogirskoga povjesničara Ivana Lučića. Kako je riječ o istražnom postupku koji je pokrenut papinskim nalogom, moguće je da se čitav zapisnik o njegovoj provedbi krije negdje u nepreglednim vatikanskim arhivima, no do takvoga možebitnoga otkrića razmatranja će se morati zadovoljiti Lučićevim prijepisom. Za puno razumijevanje teksta papinske istrage koji se nalazi u okrilju Lučićeve pisane ostavštine pritom su ključna dva početna pojašnjenja. Kao prvo, tekst papinske istrage sačuvan u Lučićevu prijepisu sasvim sigurno nije cjelovit; on predstavlja tek ulomke izvornoga teksta koji su iz nekoga razloga pobudili Lučićevo zanimanje pa ih je stoga i prepisao u jednu od svojih bilježnica. Drugo, Lučić je u čitav prijepis inkorporirao i više svojih bilješki koje su donekle pružale kontekst izvornim ulomcima zapisnika i služile mu kao podsjetnik. S ciljem da sistematizira golemu količinu informacija iz poznatoga mu srednjovjekovnoga izvornog materijala, koji je bio kudikamo bogatiji negoli je to nama danas, Lučić mu je pristupao na dva načina. Naime, on je iz izvorne građe često ekscerptirao dijelove koji su ga zanimali u obliku bilješki za što je koristio jednu bilježnicu većega formata,³¹ ali je isto tako prepisivao veće ili manje dijelove različitih kategorija pisane dokumentacije, za što je koristio druge bilježnice nešto manjega formata.³² Lučić u načelu nije kombinirao jedan pristup s drugim, što ipak ne znači da se u sklopu njegovih prijepisa srednjovjekovnih dokumenata povremeno ne može naići i na raznorazne bilješke, pa ni prijepis ulomaka papinske istrage iz 1319. godine u tom pogledu ne predstavlja neki izuzetak. Osim toga, Lučić je povremeno i kratko izvorne dijelove teksta koji

Ages, *Past and Present*, sv. 225, Oxford, 2014., 3 – 46; Patrick LANTSCHNER, *The Logic of Political Conflict in Medieval Cities: Italy and the Southern Low Countries, 1370-1440*, Oxford, 2015.; Justine FIRNHABER-BAKER, Introduction: Medieval Revolt in Context, u: *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt*, ur. Justine Firnhaber-Baker i Dirk Schoenaers, London, New York, 2017., 1 – 11. Za dosadašnje studije slučajeva iz hrvatske historiografije usp.: Stjepan ČOSIĆ, Nenad VEKARIĆ, Raskol dubrovačkog patricijata, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. 39, Dubrovnik, 2001., 305 – 379; Stjepan ČOSIĆ, Nenad VEKARIĆ, The Factions Within the Ragusan Patriciate (17th-18th Century), *Dubrovnik Annals*, sv. 7, Dubrovnik, 2003., 7 – 79; Stjepan ČOSIĆ, Nenad VEKARIĆ, *Dubrovačka vlastela između roda i države: salamankezi i sorbonezi*, Dubrovnik, 2005.; Nenad VEKARIĆ, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, Dubrovnik, 2009.

³¹ Ta se bilježnica danas čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu pod naslovom: *Ioannis Lucii Traguriensis notata historico-chronologica*, sign. Kodeksi, I c 56, fol. 1 – 43v. Te Lučićeve bilješke objavljene su u: F. RAČKI, *Notae*.

³² Od tih je bilježnica kasnije formirana njegova pisana ostavština koja se čuva u Nadbiskupskom arhivu u Splitu. Vidi: HR-NAS, OIL, sv. 528, 531 – 536, 538 – 542.

je prepisivao pa je imajući sve to u vidu teško precizno i u potpunosti razlučiti gdje prestaje Lučićevo ekscerptiranje, gdje počinje prijepis izvornoga teksta, a gdje je kombinirao jedno i drugo. Pritom je iz ulomaka papinske istrage u Lučićevoj ostavštini i njegovih *Svjedočanstava o Trogiru* sasvim jasno da mu je u izvornom tekstu pažnja ponajprije bila usmjerena na zapise u kojima se vlast trogirskoga potestata i kapetana Mateja Zorijeva označava tiranskom. Način na koji su ti fragmenti dospjeli do nas stoga ipak otvara legitimno pitanje njihove vjerodostojnosti i potrebno im je posvetiti pozornost kao izrazito vrijednom i zapravo unikatnom pisanom tragu prošlosti za hrvatski prostor s početka 14. stoljeća, pa se u nastavku fokus u potpunosti premješta na rekontekstualizaciju okolnosti u kojima nastaje spis iz 1319. godine i analizu svih sačuvanih iskaza, pri čemu se pridaje pažnja i nekim nepoznatim ili rubnim detaljima koji dodatno izoštravaju sliku čitavoga političkog konteksta.

Polazna točka u takvome poduhvatu mora biti konstatacija da Lučićevi selektivno izvučeni ulomci iz izvorno cjelovitoga zapisnika o provedbi papinske istrage 1319. godine donekle otežavaju stvaranje potpuno jasne slike o tome kako se stvarno postupak odvijao i tko su bili njegovi glavni protagonisti, ali neke su stvari ipak uočljive. Ono što je sačuvano, bilo u obliku izvornih prijepisa, bilo u obliku Lučićevih bilješki, upućuje na zaključak da se radilo o tada tipičnom istražnom postupku koji je iniciran papinskim nalogom, a koji su vodili od pape delegirani suci. Pape su povremeno eksperimentirali s delegiranjem svojih sudbenih ovlasti od Paskala II. (1099. – 1118.), međutim utilizacija ovoga istražnog mehanizma postajat će sve češća od vremena pape Aleksandra III. (1159. – 1181.). Dekreti toga pape putem kojih je zapovijedao biskupima da istraže stanovite nepravilnosti i izgrede crkvenih osoba u njihovim dijecezama smatraju se i svojevrsnim zametcima distinktivnoga inkvizicijskog postupka na crkvenim sudovima. Radi se o tipu sudskoga postupka koji se pokreće i provodi „po službenoj dužnosti“ (*ex officio*), a koji će se posebice raširiti i definirati donošenjem jednoga zaključka IV. lateranskoga koncila 1215. godine.³³ Od toga vremena inkvizicijski se postupak etablira na svim crkvenim sudištima za određene tipove prijestupâ, a ubrzo će započeti i njegovo širenje na svjetovne sudove srednjovjekovne Europe, što će potpuno promijeniti pravosudnu praksu za sva vremena. Međutim, takav razvoj neće označiti kraj specifičnih papinskih istraga pa će ih papinstvo i u narednim stoljećima koristiti kada mu se skrene pažnja na probleme i prijepore u pojedinim dijecezama, i to poglavito kako bi se

³³ Josephus ALBERIGO et alii, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, 3. izdanje, Bologna, 1973., cap. 8, 237 – 238.

smanjio pritisak na papinsku kuriju zbog sve većega priljeva pritužbi iz periferija kršćanskoga svijeta. Razlika u odnosu na prethodno razdoblje nalazi se pritom u tome što će papinstvo počevši od 13. stoljeća provedbu istraga povjeravati i drugim crkvenim osobama, a ne više samo biskupima. Ključna značajka ovakvih papinskih istraga bilo je, dakle, zasnivanje djelatnosti *ad hoc* crkvenih sudišta temeljem papinskih naloga, koja su bila ovlaštena saslušati i riješiti isključivo sporove precizirane u tim istim nalogima. Za rješavanje svakoga od takvih sporova papinstvo je imenovalo posebne *iudices delegatos*, a radilo se o nekoliko crkvenih osoba s terena, u načelu onima koji su već djelovali u lokalnoj sredini iz koje je prijepor proizlazio. Imenovanjem sudaca za provedbu istrage i rješavanje prijepora papinstvo im je delegiralo svoju sudsku jurisdikciju, čime su oni bili ovlašteni djelovati u papino ime, pozivati stranke i svjedoke, donositi presude i nalagati lokalnim biskupima da ih izvrše. Mandat papinski delegiranih sudaca bio je odraz vrhovnoga papinskog autoriteta i sve dok je trajao njihove su ovlasti i odluke imale primat nad biskupskima bez obzira na to što se često radilo o osobama koje su u crkvenoj hijerarhiji držale niže položaje od biskupa.³⁴

Na tragu, pak, jednoga drugog zaključka IV. lateranskoga koncila koji je dubinski zahvaćao u dotadašnju sudbenu djelatnost, a riječ je o uvođenju obveze crkvenih sudišta da svode provedene postupke u pisani oblik, i zapisnici proizišli

³⁴ O razvoju papinskih istraga kao zasebnoga sudskoga mehanizma, papinski delegiranim sucima i njihovim ovlastima vidi primjerice: Richard HELMHOLZ, *Canonists and Standards of Impartiality for Papal Judges Delegate*, *Traditio*, sv. 25, Cambridge, 1969., 386 – 404; Jane E. SAYERS, *Papal Judges Delegate in the Province of Canterbury 1198–1254: A Study in Ecclesiastical Jurisdiction and Administration*, London, 1971.; Charles DUGGAN, *Papal Judges Delegate and the Making of the „New Law“ in the Twelfth Century*, u: *Cultures of Power: Lordship, Status, and Process in the Twelfth-Century Europe*, ur. Thomas N. Bisson, Philadelphia, 1995., 172 – 199; Harald MÜLLER, *Päpstliche Delegationsgerichtsbarkeit in der Normandie (12. und frühes 13. Jahrhundert)*, Bonn, 1997.; Lotte KÉRY, *Inquisitio – denunciatio – exceptio: Möglichkeiten der Verfahrenseinleitung im Dekretalenrecht*, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung*, sv. 87, Berlin, 2001, 226 – 268; Harald MÜLLER, *Gesandte mit beschränkter Handlungsvollmacht. Zu Struktur und Praxis päpstlich delegierter Gerichtsbarkeit*, u: *Aus der Frühzeit europäischer Diplomatie. Zum geistlichen und weltlichen Gesandtschaftswesen vom 12. bis zum 15. Jahrhundert*, ur. Claudia Zey, Claudia Märkl, Zürich, 2008., 41 – 65; Maria Pia ALBERZONI, Claudia ZEX, *Legati e delegati papali: profili, ambiti d'azione e tipologie di intervento nei secoli XII-XIII*, Milano 2012.; James A. BRUNDAGE, *Medieval Canon Law*, London, New York, 2013., 127 – 129; Brigide SCHWARZ, *The Roman Curia (until about 1300)*, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 185 – 186; Charles DUGGAN, *Judges Delegate*, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 229 – 243; John S. OTT, *Men on the Move: Papal Judges-Delegate in the Province of Reims in the Early Twelfth Century*, u: *The Use of Canon Law in Ecclesiastical Administration, 1000-1234*, ur. Melodie H. Eichbauer, Danica Summerlin, Leiden, Boston, 2019., 23 – 50.

iz papinskih istraga počet će poprimiti specifičnu formu.³⁵ Naravno da ta forma nije uvijek bila ista, niti je mogla biti potpuno unificirana jer je uvelike ovisila o nekoliko čimbenika, u prvome redu o načinu provedbe istražnoga postupka (redovni ili skraćeni postupak) i njegovim ciljevima koje je definiralo papinstvo, ali svakako se može reći da su se od tada u zapisnike osim papinskih naloga o pokretanju istražnoga postupka i finalnih odluka počeli inkorporirati i prijepisi svih za odluku relevantnih dokaza, a najčešće su to razne isprave i u pisani oblik svedeni iskazi svjedoka.³⁶

Kakav je tip postupka proveden u Trogiru 1319. godine nazire se, pak, iz pisma od 20. kolovoza 1318. godine kojim je papa Ivan XXII. provedbu istrage delegirao hvarskom biskupu Grguru (1313. – 1323.) i zadarskom župniku crkve sv. Petra Novoga Stjepanu.³⁷ U pismu se, naime, ističe kako njih dvojica

³⁵ O tome vidi: Tomislav POPIĆ, The Fourth Lateran Council and the Functioning of Courts in Thirteenth Century Eastern Adriatic, u: *The Fourth Lateran Council: An Event That Transformed Europe*, ur. Ivan Majnarić, Daniel Patafta, Marko Jerković, Zagreb, 2019., 46 – 57. Za koncilski zaključak vidi: J. ALBERIGO et alii, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, cap. 38, str. 252.

³⁶ Valja ovdje spomenuti da je iz Trogira sačuvan još jedan ulomak parnice između opata trogirskoga samostana sv. Ivana i trogirskoga biskupa o pobiranju crkvene desetine sela Oriovica koja je pokrenuta po nalogu papinskoga legata i kardinala Nikole Moschina, a koji je za rješavanje spora delegirao duvanjskoga biskupa Mateja i trogirskoga klerika Stjepana, sina majstora Bernarda. Taj tekst također nije sačuvan u cijelosti (nedostaje mu početak, vjerojatno čitav jedan sveščić, i kraj u vidu presude), ali se za razliku od ulomaka iz 1319. godine ipak radi o originalnom zapisniku koji se čuva u Nadbiskupskom arhivu u Splitu i u kojem se jasno razabire obrazac po kojem su se takvi zapisnici inače sastavljali. U njemu se nižu iskazi svjedoka koji su odgovarali na 14 odnosno 24 pitanja iz dvije intencije, a zapisnik je na molbu delegiranih sudaca vodio tadašnji trogirski kancelar Franjo Lucijev gospodina Andrije iz San Ginesija (Marche). Po sastavljanju zapisnika delegirani suci strankama su dali rok u kojem su trebali doći pred papinskoga legata Nikolu ili njegova auditora, posve sigurno kako bi im se na temelju zapisnika obznanila presuda. Vidi: HR-NAS, T. 8, Razne parnice, sv. 3, fol. 1 – 8v. Tekst zapisnika objavljen je u: Slavko KOVAČIĆ, Oriovica – mjesto Duknovičeva podrijetla – od XIV. do XIX. stoljeća, u: *Ivan Duknović i njegovo doba (Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru o 550. obljetnici rođenja Ivana Duknovića)*, ur. Igor Fisković, Trogir, 1996., 244 – 254.

³⁷ Ovo papinsko pismo objavljeno je u više edicija i djela u kojima se različito datira jer se u njemu spominju samo godine pontifikata pape Ivana XXII. (*Datum Auinione, XIII kalendas septembris, pontificatus nostri anno secundo*). Pojedine edicije i djela datiraju ga u kolovoz 1317. godine (Luke WADDING, *Annales minorum seu trium ordinum a sancto Francisco institutorum*, tom. VI, Rim 1733., 501; Georgius FEJÉR, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, tom. VIII, vol. II, Budimpešta 1832., 90), a druge u kolovoz 1318. godine (Daniele FARLATI, *Illyrici sacri tomus quartus*, Venecija, 1769., 372; Augustino THEINER, *Vetera monumenta slavorum meridionalium historiam illustrantia*, tom. I, Rim 1863., 135; Konrad EUBEL, *Bullarium franciscanum sive romanorum pontificum constitutiones, epistolae, diplomata tribus ordinibus minorum, clarissarum, poenitentium*, tom. V, Rim 1898., 157), pri čemu razlika proizlazi iz neistovjetnoga tumačenja početka pontifikata pape Ivana XXII. Priređivači koji su pismo datirali u 1317. godinu za taj su početak (pogrešno) uzimali Ivanov izbor 7. kolovoza 1316. godine, dok su oni koji ga smještaju u 1318. godinu za početak Ivanova pontifikata uzimali njegovu krunidbu 5. rujna 1316. godine.

istragu trebaju provesti *simpliciter et de plano absque strepitu et figura iudicii* (jednostavno i jasno, bez galame i uobičajenoga postupka), što je u to vrijeme bila tipična pravnička formula kojom se označavao skraćeni sudski postupak. Za razliku od redovnoga sudskog postupka u koji su se implementirale sve norme procesnoga prava, skraćeni je postupak podrazumijevao izbacivanje, odnosno skraćivanje odabranih dijelova redovnoga postupka. Baš kao u slučaju nekih drugih elemenata pravosudne prakse, i skraćeni je postupak najprije evoluirao u okrilju crkvenih sudova 13. stoljeća, da bi krajem toga i početkom 14. stoljeća kroz nekoliko dekreta pape Bonifacija VIII. (1294. – 1303.) i Klementa V. (1305. – 1314.) te zaključak koncila u Vienneu (1311. – 1312.) bila definirana i osnovna pravila njegove provedbe, koja su se potom kroz 14. stoljeće brusila i nadopunjavala.³⁸ U takvom tipu postupka pisana tužba nije bila obvezna, suci su mogli ročišta održavati i za blagdane, a razni prigovori, odgode i rokovi koji su se inače davali procesnim strankama u redovnom postupku ovdje su se mogli znatno ograničiti ili čak izbaciti s ciljem uštede vremena i redukcije troškova.³⁹

Zapisnik postupka koji je 1319. godine proveden u Trogiru započinjao je prijepisima dvaju dokumenata, što je Lučić popratio samo bilješkama jer je dokumente *in extenso* zaveo u istu bilježnicu nešto ranije. Uz te dvije bilješke sačuvani se tekst u Lučićevoj ostavštini otvara još jednom iz koje proizlazi da su zapisi ekstrahirani *ex processu* koji se vodio pred papinskim istražiteljima

U Diplomatičkom zborniku pismo je stavljeno na dva mjesta ovisno o tome od koga je preuzeto: jednom u 1317. godinu (CD VIII, 457), a drugi put u 1318. godinu (CD VIII, 509). Lučić ga je datirao u 1317. godinu (HR-NAS, OIL, sv. 542, fol 55 – 55v).

³⁸ J. ALBERIGO et alii, *Conciliarum Oecumenicorum Decreta*, cap. 6, str. 363.

³⁹ Općenito o razvoju sudskoga postupka u srednjem vijeku vidi primjerice: Arthur ENGELMANN, *History of Continental Civil Procedure, Continental Legal History Series*, vol. 7, Boston, 1927., 269 – 332; Mauro CAPPELLETTI, Joseph M. PERILLO, *Civil Procedure in Italy*, Den Haag, 1965.; Daniel Lord SMAIL, *The Consumption of Justice: Emotions, Publicity, and Legal Culture in Marseille, 1264-1423*, Ithaca, London, 2003., 42 – 72; Mario ASCHERI, *The Laws of Late Medieval Italy (1000-1500). Foundations for a European Legal System*, Leiden, Boston, 2013., 226 – 234; J. A. BRUNDAGE, *Medieval Canon Law*, 120 – 153. O skraćenom postupku, njegovoj recepciji i razvoju kroz 14. stoljeće vidi: Kenneth PENNINGTON, Introduction to the Courts, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 24 – 29; Charles DONAHUE, Procedure in the Courts of the Ius commune, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 116 – 117; Charles DONAHUE, The Ecclesiastical Courts: Introduction, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 284 – 287; Kenneth PENNINGTON, *The Prince and the Law, 1200-1600: Sovereignty and Rights in the Western Legal Tradition*, Berkeley, Los Angeles, Oxford, 1993., 185 – 201; J. A. BRUNDAGE, *Medieval Canon Law*, 139 – 140; Javier BELDA INIESTA, Michela CORETTI, The Clementines Dispendiosam and Saepe Contingit and the Evolution of the Medieval Summary Procedure, *Journal on European History of Law*, sv. 10/1, London, 2019., 46 – 67.

occasione destructionis conuentus sancti Francisci pred Trogirom.⁴⁰ Osim istaknute formulacije, Lučićevo ekscerptiranje ovdje potvrđuje i navod o tome da je istraga pokrenuta zbog rušenja franjevačkoga samostana, što ne može biti drugo do njegovo domišljanje jer je iz svih sačuvanih izvora sasvim jasno da u fokusu istrage nije taj čin, nego ono što registrira trogirski isprava od 1. lipnja 1315. godine.

Naime, ta isprava prvi je dokument koji se nalazio na početku izvornoga zapisnika o provedbi postupka, a koji je Lučić, kako smo maloprije spomenuli, zaveo na drugo mjesto u svojoj bilježnici. Pritom Lučić ovu ispravu ne donosi ni iz originala ni iz zapisnika papinske istrage, već na temelju njezina ovjerenoga prijepisa koji su za potrebe istrage zatražili franjevci.⁴¹ Isprava od 1. lipnja 1315. godine sastavljena je u trogirskom benediktinskom samostanu sv. Ivana Krstitelja, a registrira razmještanje gradskih redovničkih zajednica po rušenju franjevačkoga samostana kako bi se osiguralo mjesto za franjevce. Svi akteri, tj. predstavnici komune, biskup, polovica Trogirskoga kaptola (jer je druga polovica bila u progonstvu), čitav trogirski kler i predstavnici svih u proces uključenih redovničkih zajednica tom su prigodom, kako stoji u ispravi, konsenzualno i bez prisile donijeli odluku da franjevci uđu u benediktinski samostan sv. Ivana, da benediktinci prijeđu u ženski benediktinski samostan sv. Nikole, a da se redovnice toga samostana presele k redovnicama ženskoga benediktinskog samostana sv. Petra.⁴² Preseljenje redovnica sv. Nikole u isti je mah podrazumijevalo i sjedinjenje sa samostanom sv. Petra (*episcopus Traguriensis cum capitulo suo ... primo uniuit dicta duo monasteria monialium...*), što je ritualno i stvarno učinjeno do 1. srpnja 1315. godine kada se o tome sastavlja nova isprava.⁴³ Draga, opatica samostana sv. Nikole, tada se odriče funkcije i zajedno s drugim redovnicama dotadašnjega samostana sv. Nikole obvezuje na poslušnost Anastaziji, opatici samostana sv. Petra.

⁴⁰ Ovdje, Prilog 6.

⁴¹ HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 41 – 44v. Vidi i: Ovdje, Prilog 3. Isprava je danas poznata samo u prijepisu Ivana Lučića koji je pritom na kraju dopisao sljedeću bilješku: „*Confectum fuit hoc instrumentum anno 1318 quo fuit potestas supranominatus Coradus de Lature de Firmo.*“ Međutim, danas se zna da je Corrado de Turris iz Ferma potestatsku dužnost u Trogiru obnašao 1319. i 1320. godine, dok je 1318. godine to bio već spomenuti Bartolomeo Michiel iz Venecije, pa stoga i ovjereni prijepis isprave treba smjestiti u 1319. godinu i dovesti ga u izravnu vezu sa samom istragom. O trogirskim potestatima vidi: T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Politički poredak*, 16.

⁴² Općenito o smještaju trogirskih redovničkih zajednica u tkivu srednjovjekovnoga grada vidi: I. BENYOVSKY LATIN, *Srednjovjekovni Trogir*, 217 – 237; Vanja KOVAČIĆ, *Samostan sv. Nikole u Trogiru – Razvoj jugoistočnog dijela grada*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2012.; Ana PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, *Graditelji Trogira od 1420. do 1450. godine*, *Ars Adriatica*, sv. 4, Zadar, 2014., 176 – 178.

⁴³ Ta isprava također je sačuvana samo u Lučićevu prijepisu. Vidi: Ovdje, Prilog 2.

Sporazum s početka lipnja 1315. godine isto je tako definirao da su sve u proces uključene redovničke zajednice prelaskom u nove samostane zadržavale svoju dotadašnju imovinu (uključujući prava i obveze iz pojedinih isprava) uz izuzetak njihovih dotadašnjih samostanskih kompleksa koji su trebali prijeći u vlasništvo novih stanara, što znači da se čitav sporazum, barem iz pozicije gradskih vlasti, smatrao trajnijim rješenjem problema. Zapravo, ispravom se to i eksplicitno utvrđuje, s tim da su franjevci prije toga ipak trebali ishoditi papinsko odobrenje za selidbu u samostan sv. Ivana jer je jednim dekretom pape Bonifacija VIII. (1294. – 1303.) prosjačkim redovima bilo zabranjeno zamjenjivati dotadašnje i uzimati na uporabu nove samostane bez izričitoga papina dopuštenja.⁴⁴ Za slučaj da se papinsko odobrenje ne bi uspjelo ishoditi, gradske vlasti obvezale su se izgraditi franjevcima novi samostan, nakon čega su se benediktinci trebali vratiti u samostan sv. Ivana. Samostan sv. Nikole, koji je po raznim svjedočanstvima tada bio u poprilično lošem, odnosno ruševnom stanju, u tom je slučaju trebao prijeći u vlasništvo komune, koja bi građevni materijal s njega iskoristila za podizanje novoga franjevačkog samostana.

Ovakav razvoj događaja najbolje se razaznaje po tome što je odmah nakon isprave od 1. lipnja 1315. godine u samostanu sv. Ivana Krstitelja sastavljena još jedna kojom franjevci kao novi vlasnici Sv. Ivana daruju komuni dvije nekretnine u sklopu samostanskoga kompleksa: kulu sv. Ivana na istočnom obodu gradskih bedema i samostansku palaču (*palatium siue domus*) koja se nalazila između komunalne palače i crkve sv. Ivana Krstitelja, tvrdeći pritom da im je čitav samostanski kompleks „suvišan i preobilat“.⁴⁵ Ta transakcija sasvim je sigurno bila unaprijed dogovorena jer su gradske vlasti imale izrazit interes doći do tih

⁴⁴ Aemilius FRIEDBERG, *Corpus iuris canonici*, Liber Sextus, V. 6, cap. unicum, *De excessibus praelatorum et subditorum*, Graz, 1959., 1082.

⁴⁵ Ovdje, Prilog 1. U Diplomatičkom se zborniku (CD VIII, 547 – 548) ova isprava nalazi pod 1319. godinom, i to vjerojatno prema slijedu naracije kod Farlatija, odakle je i preuzeta. Farlati (*Illyrici sacri tomus quartus*, 373) ispravu nije datirao, ali mu je prethodna isprava (pogrešno) stavljena u 1319. godinu, pa su joj priređivači Diplomatičkoga zbornika dodijelili tu godinu izražavajući ipak sumnju u njezinu dataciju. Lučić, koji je ispravu prepisao iz izvornoga bilježničkog registra, precizno ju datira u 1. lipnja 1315. godine (HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 45 – 45v), u što ne treba sumnjati jer se svojim sadržajem, mjestom sastavljanja i zabilježenim osobama savršeno uklapa u lokalna zbivanja iz toga doba. Naime, njezinu sastavljanju u samostanu sv. Ivana prisustvuju isti svjedoci koji su navedeni i u ispravi o razmještanju gradskih redovničkih zajednica, a svemu je nazočio i tadašnji ministar franjevačke provincije Slavonije, Antun iz Pule, koji je bio slučajni svjedok trogirskih zbivanja iz svibnja 1315. godine jer je u grad pristigao kako bi predsjedao radom franjevačkoga kapitula. O nadolazećem kapitolu franjevacu zabilježeno je, pak, svjedočanstvo u zapisnicima trogirskoga Velikog vijeća od 15. travnja 1315. godine (T. POPIĆ, A. BEČIR, *Acta et reformationes*, dok. 38). S druge strane, isprava nikako nije mogla nastati 1319. godine jer se kao ministar provincije Slavonije tada više ne javlja Antun, nego Nikola (Ovdje, Prilog 4).

dviju nekretnina koje su se nalazile u neposrednoj blizini komunalne palače kao najvažnijega materijalnog simbola gradskih vlasti i crkve sv. Marije koja je imala važnu ulogu u kreiranju korporativnoga identiteta komune pa je stoga zauzimala posebno mjesto u političkom imaginariju grada.⁴⁶ Kulu sv. Ivana zacijelo su nastojali dobiti u vlasništvo radi obrane grada (kako se i spominje u ispravi), a spomenutu samostansku palaču, odnosno pojedine njezine dijelove, gradske vlasti i ranije su koristile za svoje potrebe unajmljujući ju od benediktinaca.⁴⁷

Drugi dokument čiji se prijepis nalazio na početku zapisnika o provedbi papinske istrage u Trogiru 1319. godine bilo je već spominjano pismo pape Ivana XXII. od 20. kolovoza 1318. godine, koje uz već naznačene detalje nudi i barem obrise u vezi s pitanjem tko su u sporu bile procesne stranke, što se onda uvidom u druge sačuvane izvore dodatno i potvrđuje.⁴⁸ Naime, iz pisma proizlazi kako je prije njegova sastavljanja u papinskoj audijenciji bio generalni ministar franjevačkoga reda, doktor prava Mihovil iz Cesene, koji je papu izvijestio da su po rušenju trogirskoga franjevačkog samostana, u vrijeme kada se ban Mladen II. spremao napasti grad, malobraćani uz pristanak benediktinaca preseljeni u samostan sv. Ivana, podastirući papi kao dokaz trogirsku ispravu o razmještau redovničkih zajednica. Dolazak Mihovila iz Cesene u papinsku audijenciju s trogirskom ispravom od 1. lipnja 1315. godine, što je ujedno i razlog zbog kojega su franjevci 1319. godine zatražili njezin prijepis za potrebe istrage, pritom se može tumačiti na dva načina. Jedno moguće objašnjenje polazi od toga da je audijencija generalnoga ministra franjevačkoga reda iskorištena i kako bi se od pape ishodilo već spomenuto odobrenje za premještau trogirskih franjevaca u dotadašnji benediktinski samostan sv. Ivana. Činjenica da je Mihovil papi izložio kako su trogirski franjevci ušli u taj samostan biskupskom *auctoritate ordinaria*, podnoseći mu pritom ispravu od 1. lipnja 1315. godine kao dokaz, mogla bi govoriti tomu u prilog. Međutim, kako je papa Ivan XXII. upravo na temelju te isprave naložio provedbu istrage, moguće je da se radilo i o nečemu drugome. Naime, Mihovilove tvrdnje o tome da franjevci legitimno borave u samostanu sv. Ivana mogu se shvatiti i kao odgovor na neke već postojeće pritužbe koje su došle do papinske kurije, bez obzira na to jesu li bile upućene izravno protiv franjevaca ili trogirskih vlasti. Osim toga, moguće su obje verzije istodobno. U svakome slučaju, papinstvu očigledno nije bilo sasama jasno što se točno događalo u Trogiru i postoje li uistinu

⁴⁶ O trogirskoj komunalnoj palači vidi: I. BENYOVSKY LATIN, *Srednjovjekovni Trogir*, 49, 54 – 57. O ulozi crkve sv. Marije u političkom imaginariju grada vidi: Ivan BASTIĆ, *Domišljanje kontinuiteta. Problem najstarijega trogirskoga memorijalnoga teksta, Miscellanea Hadriatica et Mediterranea*, sv. 7, Zadar, 2020., 100 – 119.

⁴⁷ I. BENYOVSKY LATIN, *Srednjovjekovni Trogir*, 51.

⁴⁸ Vidi bilješku 37 u ovome radu.

utemeljeni razlozi da se franjevcima odobri preseljenje u samostan sv. Ivana, pa je zbog toga i odlučilo pokrenuti istragu koja je trebala utvrditi činjenično stanje i stvoriti čvršća uporišta za poduzimanje konkretnih koraka.

Kada se sve to poveže s još jednom Lučićevom bilješkom ukomponiranom u tekst s prijepisima ulomaka papinske istrage, iz koje proizlazi da su benediktinci tražili povratak u samostan sv. Ivana jer je sporazum od 1. lipnja 1315. godine napravljen prisilno pod plaštem tiranske vlasti potestata Mateja Zorijeva, onda postaje jasnije i tko je u istražnom postupku nastupao u svojstvu tužitelja.⁴⁹ Lučićeva bilješka u tom bi kontekstu mogla predstavljati ekscerpt tužbenoga zahtjeva. Imajući u vidu ovu Lučićevu bilješku, teško je zamišljati da su svi akteri sporazuma od 1. lipnja 1315. godine, ako ijedan, dali svoju suglasnost za razmještaj redovničkih zajednica bez prisile i zasigurno je svima to bilo jasno. Tijekom istrage pojedini su svjedoci kazivali kako je rušenje franjevačkoga samostana provedeno bez suglasnosti franjevac, pa čak i trogirskoga Velikog vijeća, dok je jedan svjedok kazao i to da je čuo Mateja Zorijeva kako prijeti benediktincima i govori da će im rastvoriti utrobe ako ne postupe kako traži. Stoga je veliko pitanje u kakvom su se stvarno ozračju sastali svi zainteresirani akteri u samostanu sv. Ivana toga prvolipanjskog dana, osobito kada se uzme u obzir da su svi svjedoci toga čina bez iznimke bili Matejevi ljudi. Međutim, iz te se Lučićeve bilješke onda otvara i pitanje tko je u postupku nastupao kao protustranka, a s obzirom na tužbeni zahtjev i sačuvane iskaze trogirskoga potestata i komunalnih zastupnika, to bi trebale biti gradske vlasti.

Franjevci su pak, kako se čini, između papinske audijencije generalnoga ministra Mihovila iz Cesene i početka postupka u Trogiru promijenili strategiju i također počeli tvrditi da je Matejeva uprava nad gradom bila tiranska, nastojeći na taj način ishoditi od gradskih vlasti obnovu razrušenoga im samostana. Teško je danas spekulirati je li ih na to navelo pokretanje istrage, što je za sobom nosilo neizvjesnost u njezin ishod i možebitnu uskratu papinskoga odobrenja za ulazak u samostan sv. Ivana, ili nešto drugo, ali iskaz njihova zastupnika Grgura Salingverova nedvosmisleno je išao u korist i benediktincima i franjevcima. No osim njegova iskaza na novu franjevačku strategiju koja je išla rame uz rame sa zahtjevima benediktinaca upućuje i konstatacija iz isprave od 13. lipnja 1319. godine o imenovanju komunalnih zastupnika za sudjelovanje u istražnom postupku iz koje proizlazi da su ga gradske vlasti percipirale kao prijedor između komune i franjevac.⁵⁰ I konačno, upravo se u takav kontekst savršeno uklapaju

⁴⁹ Ovdje, Prilog 6: „*Petunt monaci sancti Iohannis restitutionem in integrum eorum monasterii eo quia que facta fuerunt anno 1315 facta fuerunt uiolenter tunc Matheo Zori tyranno sic iubente et uolente.*“

⁵⁰ Ova je isprava također sačuvana samo u Lučićevu (djelomičnom) prijepisu. Vidi: Ovdje, Prilog 4.

iskazi trogirskoga potestata Corrada de Turris i komunalnih zastupnika koji su tvrdnjom da Matejev režim nije bio tiranski izravno oponirali zahtjevu benediktinaca pozivajući ih da se pridržavaju odredbi sporazuma iz lipnja 1315. godine.⁵¹ Polazeći od toga da se u slučaju uskrate papina dopuštenja za boravak franjevaca u samostanu sv. Ivana trebala aktivirati klauzula o izgradnji novoga franjevačkog samostana na trošak komune, sasvim je jasno zašto je stav komunalnih predstavnika išao u tom smjeru. U izravnoj su vezi s tim onda još dvije bilješke koje je Lučić unio na kraj prepisanih fragmenata papinske istrage. Na tom mjestu Lučić notira da je samostan sv. Nikole 1315. godine predan benediktincima u lošem stanju i da je takav ostao do 1319. godine kada se provodi istraga, što su zasigurno bile tvrdnje samih benediktinaca, te da su gradske vlasti u nastojanju da održe sporazum iz lipnja 1315. godine na životu obećale benediktincima kupiti novu kuću za njihov smještaj u blizini samostana sv. Nikole, jamačno pod uvjetom da odustanu od svojih zahtjeva.⁵²

Sukladno svemu navedenom, plauzibilnim se čini da su čitavu stvar pokrenuli benediktinci s ciljem da se vrate u svoj prvobitni samostan i spriječe otuđivanje samostanskoga kompleksa, a da su im se potom pridružili i franjevci nastojeći ishoditi obnovu porušenoga im samostana. U takvim okvirima i jedni i drugi su tijekom istrage nastupali protiv gradskih vlasti tražeći povratak, odnosno obnovu svojih samostana. Čini se da su benediktinci pritom formalno bili u sporu s gradskim vlastima, dok su im se franjevci pridružili neformalno. No, imajući na umu sve što se događalo u Trogiru tijekom drugoga desetljeća 14. stoljeća, od otvorenih frakcijskih sukoba, uspona Mateja Zorijeva i protjerivanja protivne frakcije, pa sve do banove intervencije, rušenja franjevačkoga samostana i zapravo prisilnoga razmještaja gradskih redovničkih zajednica, moglo bi se reći da pitanje tko je s kim formalno bio u sporu čak i nije toliko bitno, koliko je važno istaknuti da je više strana u tom trenutku pronašlo zajednički interes u oblikovanju diskursa o tiranskoj vlasti potestata Mateja, počevši od samih redovničkih zajednica, Marina Andrijina i njegove frakcije, svih onih koji su nastradali ili bili oštećeni pod Matejevom vlašću (kao Petar Dese Petrova ili Grgur Lukin koji se pojavljuju u istražnom postupku), pa sve do bana Mladena II. i najviših crkvenih instanci u gradu.⁵³

⁵¹ Ovdje, Prilog 6.

⁵² Ovdje, Prilog 6: „*Tradita fuit ecclesia sancti Nicolai monachis disceperta et ad huc disceperta manet. Promisum fuit monacis per comune emi domus circa sanctum Nicolaum.*“

⁵³ Petar Dese Petrova se, primjerice, u veljači 1319. godine žalio na jednu presudu koju je svojevremeno protiv njega donio zamjenik potestata Mateja i trogirski kapetan Jan Petar iz Venecije s nekolicinom plemića. Petar je pritom tvrdio kako je presuda bila *falça* jer oni koji su ju donijeli

Početak istražnoga postupka okvirno se može datirati u sredinu lipnja 1319. godine. Naime, kako je već spomenuto, 13. lipnja te godine trogirsko Veliko vijeće imenuje Danijela Jakovljeva, Kažota Nikolina i Vicencija Ampleuzova komunalnim zastupnicima koji su zajedno s potestatom Corradom de Turris iz Ferma trebali izići pred papinski delegirane suce, dok se sljedećega dana bilježi i imenovanje Dujma Marina Andrijina zastupnikom benediktinki samostana sv. Petra.⁵⁴ Uz Grgura Salingverova koji je bio zastupnik trogirskih franjevaca, to su svi punomoćnici koji su poznati. S druge strane, uz iskaz potestata Corrada de Turris Lučić je dopisao datum 25. lipnja, a kako je riječ o jedinom datumu u sklopu sačuvanih ulomaka, nemoguće je reći odnosi li se on samo na potestatov ili na sve sačuvane iskaze u okviru Lučićeve ostavštine.

Prvi zapis u sačuvanim fragmentima koji se uglavnom može okarakterizirati kao prijepis iz izvornoga zapisnika, a ne Lučićeva bilješka, odnosi se upravo na iskaz trogirskoga potestata Corrada, koji je tu dužnost obnašao u Trogiru od travnja 1319. godine, da bi između siječnja i travnja iduće godine u nepoznatim okolnostima bio ubijen.⁵⁵ Potestatov iskaz uklapa se u kontekst samoga spora, na što upućuje i Lučić označivši ga kao odgovor (*responsum*), zacijelo na tužbeni zahtjev. Nastupajući s pozicije gradskoga upravitelja, potestat je na početku svoga iskaza istaknuo da komuna nije dužna vratiti benediktince u samostan sv. Ivana jer vladavina Mateja Zorijeva po njemu, a to ujedno podrazumijeva i stav čitave gradske vlasti, nije bila tiranska. Sukladno tomu Corrado iznosi nekoliko primjera s ciljem diskvalifikacije takvoga diskursa koji je u pisanoj formi bio definiran tužbenim zahtjevom i intencijom. Po njegovu iskazu Matej nije došao na vlast nasilnim putem jer je bio potvrđen u Velikom vijeću, iz čega proizlazi da su izbjeglice (iz protivničke frakcije) dobrovoljno napustili Trogir nezadovoljni Matejevom vladavinom. Nadalje ističe kako je Matej upravljao gradom u suglasju s vijećnicima i sucima, odnosno Kurijom kao glavnim operativnim tijelom komune. Isto tako smatra da je rušenje franjevačkoga samostana provedeno uz suglasnost klera pa sukladno tomu ističe da bi se benediktinci ipak trebali pridržavati odredbi postignutoga sporazuma (iz isprave od 1. lipnja 1315. godine). Svoj iskaz potestat zaključuje osudom onih koji su prognali Mateja iz grada (u jesen 1317. godine) tvrdeći da za to nisu imali nikakve ovlasti.⁵⁶

nisu za to imali potrebne ovlasti (*vnam sententiam falçam latam contra ipsum Petrum per Iouem Petri tunc capitaneum Tragurii et per certos sapientes, qui non habebant auctoritatem sentiendi nec procedendi contra aliquem cum ipsa ratione statuti*). O tome vidi: M. BARADA, *Trogirski spomenici*, 517 – 518.

⁵⁴ Vidi: Ovdje, Prilog 4 i 5.

⁵⁵ F. RAČKI, *Notae*, 229 – 230; HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 82 – 85v.

⁵⁶ Ovdje, Prilog 6.

Na početku potestatova iskaza navodi se kako su istovjetan stav zauzeli i komunalni zastupnici (*potestas Coradus de Turre et syndici communis*), što je bitno istaknuti kada se razmotri sa sljedećim sačuvanim iskazom, koji u Lučićevu prijepisu predstavlja i prvi zapis o svjedočenju Grgura Salingverova, zastupnika trogirskih franjevac, gdje on kazuje kako Matej nije donio odluku o rušenju samostana s Velikim vijećem, nego sa svojim pristalicama. Činjenica da je Lučić odmah nakon toga dopisao *Idem Daniel et Casioctus*, u smislu da su identičan iskaz dali i komunalni zastupnici, može se u tom pogledu smatrati Lučićevom omaškom i vjerojatno je toj bilježici bilo namijenjeno mjesto na kraju potestatova iskaza.

Nastavljajući svoj iskaz, franjevački zastupnik Grgur kazao je kako ban Mladen II. nije pokrenuo svoju vojsku protiv grada Trogira, već isključivo protiv Mateja i njegovih pomagača s ciljem da ih ukloni s vlasti. Na pitanje je li Matej došao na vlast putem Velikoga vijeća, Grgur daje negativan odgovor tvrdeći da je bio nasilnik koji je izbacio zamjenika potestata Pilatera iz grada i da su pojedinci bježali iz grada zbog straha od njegove tiranije. Sljedeće pitanje odnosilo se na to je li Matej upravljao gradom zajedno s drugim oficijalima i poštujući gradske statute, na što je Grgur odgovorio da se Matej nije držao gradskih statuta i običaja nego zakona koje je sam donosio, pri čemu je stare statute navodno dao i spaliti. U Trogiru je tada službena bila verzija statutarnoga teksta koju je 1303. godine oblikovao već spominjani kancelar Sirokt iz Ankone.⁵⁷ Je li pritom bila riječ o tom statutu i je li Matej po učvršćenju vlasti kroz proširenje Velikoga vijeća svojim pristašama pokušao unijeti i stanovite promjene u komunalni pravni poredak nažalost nije moguće reći. Sljedeća redakcija statuta datira iz druge polovice 1322. godine, a za njezinu izradu oformljen je odbor od nekoliko članova među kojima je bio i Matej Zoričev, koji se nakon ubojstva potestata Corrada vratio u grad.⁵⁸ Upitan vrijede li još odluke Matejeva režima, i to ne samo političke nego i one koje se tiču privatno-pravnih odnosa (ugovori i presude koje je on sklapao i donosio), Grgur odgovara da su sudski spisi svakako bili spaljeni i da je Matej bio osuđen na vješanje, premda o tome ne znamo ništa.⁵⁹

Naredna dva pitanja odnosila su se na građevinski materijal koji je ostao nakon rušenja franjevačkoga samostana. Upitan je li točno da se on odnosio samo u vrijeme Matejeve vlasti ili i kasnije, Grgur potvrđuje prvo. To je u osnovi bilo protivno odredbama sporazuma od 1. lipnja 1315. godine kojim je između ostaloga utvrđeno da zemljište i razrušeni samostanski objekti trebaju ostati u

⁵⁷ F. RAČKI, *Notae*, 221.

⁵⁸ G. LUCIO, *Memorie*, 192.

⁵⁹ O svemu ovome vidi: Ovdje, Prilog 6.

posjedu franjevaca za slučaj da se aktivira klauzula o obnovi samostana. Na to se, pak, nadovezuje pitanje je li kaptolski vikar, odnosno primicerij Lampredije, u vrijeme ispražnjenosti trogirske biskupske stolice uzimao taj isti građevinski materijal i koristio ga za izgradnju katedrale, na što Grgur ipak odgovara da je uzimao kamen, ali ne i drvo.⁶⁰ Pritom se očito misli na razdoblje nakon smrti trogirskega biskupa Liberija iz Ankone koji je umro krajem 1318. godine. Lampredije je, pak, izabran za trogirskega biskupa do veljače 1319. godine, a papa Ivan XXII. izbor je potvrdio 15. veljače 1320. godine.⁶¹

Sljedeće pitanje bilo je usmjereno na popis ljudi koji su protjerani iz grada u vrijeme Matejeve vlasti, pri čemu se navodi da je riječ o arhiđakonu Kazarici Martina Kazarice, primiceriju Lamprediju Jakovljevu (Vitturi), kanonicima Marinu, sinu Amblaža Martina Kazarice (arhiđakonov nećak), Albertu Marina Andrijina (Andreis), Ivanu Petra Kastrafocijeva, Dominiku Karlovu, Ciprijanu (Jurjevu) i Marinu Jurjevu, odnosno Šimunu kneza Marina Amblaževa (Andreis), Marinu Andrijinu (Andreis), Danijelu Jakovljevu (Vitturi), sinovima Dujma Domiče, sinovima Amblaževima, Ivanu Dese, sinovima Gauzinje te drugim plemićima i moćnim građanima.⁶² Grgur u vezi s tim odgovara da su klerici, odnosno kanonici kako će se vidjeti u nastavku, napustili grad nakon što ih je biskup proglasio buntovnicima, dočim za laike vjeruje kako su pobjegli zbog straha od reakcije svjetovnih vlasti. Ovo se čak može i izravno potvrditi u pojedinim dokumentima iz toga vremena, pa se tako od kolovoza do prosinca 1314. godine barem u obrisima prati sukob unutar crkvenih struktura, kao i tenzije između crkvene vlasti i Matejeva režima.

Naime, u Velikom se vijeću 9. kolovoza 1314. godine donosi odluka kojom se briga o prikupljanju crkvene desetine povjerava Ciprijanu Marinovu jer je u tom trenutku biskup Liberije (1297. – 1318.) izbivao iz grada.⁶³ Takva odluka naišla je na otpor trogirskega klera koji je sutradan odbio držati bogoslužje i istjerao ljude iz crkve (*clerici occasione reformationis facte super facto decime eri expulerunt populum de ecclesia et recusant facere offitium in ecclesia*). Svjetovne vlasti na to su opozvale prethodnu odluku o prikupljanju desetine i odlučile se sporazumjeti s crkvenim vlastima.⁶⁴ Prva vijest o daljnjem razvoju događaja datira od 21. listopada iste godine kada Veliko vijeće odlučuje imenovati odbor s ciljem da pomiri biskupa s trogirskim klerom, što ujedno upućuje i na to da je došlo do

⁶⁰ Vidi: Ovdje, Prilog 6.

⁶¹ Lampredije se navodi kao *electus* već u veljači 1319. godine (M. BARADA, *Trogirski spomenici*, 517). Za papinu potvrdu Lampredijeva izbora vidi: CD VIII, 552 – 554.

⁶² Vidi: Ovdje, Prilog 6.

⁶³ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 20.

⁶⁴ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 21.

konflikta unutar trogirске crkvene organizacije.⁶⁵ Početkom studenoga Veliko vijeće na temelju zaključaka toga odbora donosi odluku kako bi svjetovne vlasti naprosto trebale pozvati biskupa da se vrati u Trogir i da bi mu sav kler trebao iskazivati poslušnost.⁶⁶

Iz kaptolske isprave od 11. studenoga 1314. godine vidljivo je pak da se pod trogirskim klerom u prvom redu misli na kanonike, odnosno Kaptol, jer trogirski kanonici njome daju punomoć primiceriju Lamprediju i kanoniku Marinu Amblaževu da riješe spor s biskupom.⁶⁷ S druge strane, u zapisnicima Velikoga vijeća sukob između biskupa i trogirskoga Kaptola posljednji se put javlja 7. prosinca 1314. godine. Biskup Liberije, koji se vratio u grad, tada je tražio od svjetovnih vlasti da prisile kanonike (koje naziva nepopravljivim buntovnicima) na poslušnost, što konkretno koroborira s maloprije spomenutim navodima u tekstu papinske istrage gdje Grgur Salingverov kazuje da su kanonici napustili grad po nalogu biskupa.⁶⁸ Pritom treba izuzeti samo Alberta Marina Andrijina koji je grad vjerojatno napustio još i prije s ocem (1312. ili 1313. godine) jer se ne navodi među kanonicima 11. studenoga 1314. godine.⁶⁹

Grguru Salingverovu nadalje su upućena još tri pitanja: je li on osobno prisustvovao zasjedanju Velikoga vijeća kada je donesena odluka o rušenju franjevačkoga samostana, zna li možda jesu li franjevci nazočili njegovu razaranju i je li trogirski potestat Bartolomeo Michiel, koji dolazi na poziciju neposredno nakon Mateja 1317. godine, dao spaliti komunalne spise iz Matejeva vremena. Grgurov odgovor na prva dva pitanja nije zabilježen, što dodatno potvrđuje da je Lučić iz istražnoga spisa vadio samo određene dijelove, dok na treće pitanje odgovara kako su spaljeni samo oni zapisnici Velikoga vijeća i drugi spisi u kojima se spominju pučani, dok bilježnički i sudski spisi, kako je čuo, nisu doživjeli takvu sudbinu, što je zapravo u kontradikciji s prije iznesenim stavom da su sudski spisi bili spaljeni. Istražitelje je ovdje očito zanimalo je li odluka o rušenju samostana zaista usvojena u Velikom vijeću ili ju je donio Matej sa svojim pristalicama, što zapravo i ne bi čudilo s obzirom na to da je 6. svibnja 1315. godine zbog eskalacije odnosa s banom svu vlast u gradu dobio odbor od 14 Mateju privrženih ljudi na čelu s njim kao potestatom i kapetanom.⁷⁰ S druge strane, spaljivanje komunalnih spisa u kojima se spominju pučani

⁶⁵ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 27.

⁶⁶ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 28.

⁶⁷ CD VIII, 370 – 373.

⁶⁸ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 30.

⁶⁹ Usp. o tim događajima i Ante BEĆIR, Crkvene institucije u srednjovjekovnoj praksi: trogirski kanonici i gradske prilike u 14. stoljeću, *Croatia Christiana Periodica*, sv. 88, Zagreb, 2021., 30 – 32.

⁷⁰ F. RAČKI, *Notae*, 225.

povezano je s već iznesenim tvrdnjama o tome da je Matej svoju vlast temeljio i na proširivanju Velikoga vijeća svojim pristašama među kojima su, kako se to vidi iz ovoga Grgurova iskaza, bili i pučani.

I konačno, Grgurov iskaz u Lučićevoj ostavštini završava odgovorom na pitanje koje nije zabilježeno, a radi se o tome da je Matej izbačen iz grada od strane puka (*fuit expulsus Matheus per populum de suo regimine*).⁷¹ Jedini Grgurov zabilježeni odgovor koji na neki način odudara od diskursa o tiraniji povezan je s pitanjem jesu li benediktinke samostana sv. Nikole prisilno napustile svoj i ušle u samostan sv. Petra, što on negira. No možda bi upravo ta prividna anomalija mogla sugerirati da zaista samo iznosi vjerodostojne informacije, bez obzira na to što bi mu drugačiji odgovor bio više u interesu.

Nakon podužega iskaza Grgura Salingverova u Lučićevoj ostavštini slijedi iskaz Grgura Lukina, jednoga od bližih Matejevih suradnika i zabilježenoga gradskog konzula između 1310. i 1312. godine u vrijeme Matejeva političkoga uspona. Kombinirajući njegov iskaz s onim franjevačkoga zastupnika, koji je u Lučićevoj ostavštini najduži, jasno se vidi da je postojala pisana intencija s popisom tvrdnji koje su se kroz iskaze svjedoka pokušavale dokazati. Svaka od njih predstavljala je jedan od pravnih elemenata putem kojih su u to vrijeme bile definirane tiranske značajke vlasti, a sukladno tomu i pitanja za svjedoke, što nam govori da je sastavljač intencije bio dobro upućen u tadašnju političku teoriju i pravničke rasprave. Primjerice, Grguru Lukinu se jedno od pitanja koje je predstavljalo treću točku intencije prevodi na hrvatski jezik (*vulgarizato sibi per ordinem de uerbo ad uerbum 3° articulo*), što znači da je bila podnesena delegiranim sucima u pisanoj formi i da je bila sastavnim dijelom zapisnika koji je upućen papinskoj kuriji. Samo pitanje Lučić nije prepisao pa se ne može precizirati kako je ono glasilo, ali iz Grgurova odgovora sasvim je jasno da je bilo usmjereno protiv Mateja, i to u pokušaju da se njegov režim proglasi tiranskim. Grgur je, naime, odgovorio kako je osobno čuo obećanje bana Mladena II. da će pomiriti grad i kazniti tiraniju, odnosno da je u više navrata čuo tiranina Mateja Zorijeva kako javno i privatno prijeti pojedinim osobama koje se nisu htjele pokoriti njegovoj volji, uključujući i opaticu jednoga od benediktinskih samostana. Nakon toga prevedene su mu i druge tvrdnje o tiraniji iz intencije (*vulgarizatis ceteris articulis de tyrrania*), pri čemu je svaku od njih potvrdio kazavši i to da je svjedočio uništenju franjevačkoga samostana koji je Matej sraunio sa zemljom bojeći se (banove) kazne.⁷² Dakle, postojao je čitav sklop tvrdnji koje su proizlazile iz namjere da se Matej Zorijev proglasi tiraninom,

⁷¹ Vidi: Ovdje, Prilog 6.

⁷² Vidi: Ovdje, Prilog 6.

što je bio preduvjet za poništavanje njegovih odluka. S druge strane, imajući u vidu Grgurovu raniju afilijaciju s Matejem, njegov je iskaz indikativan za razumijevanje Matejeva poraza jer iz toga proizlazi da je u kritičnim trenutcima pao u nemilost svojih najbližih suradnika. Znakovito je pritom kako se baš u iskazu Grgura Lukina, bez obzira na to što je pravno formuliran, osjeća unaprijed definiran stav o tiranskom karakteru Matejeve vlasti. On, naime, ne kazuje da je pojedinim osobama prijetio Matej; on kazuje da im je prijetio tiranin Matej, iz čega zapravo progovara stvarni društveni diskurs o karakteru njegove vlasti koji je u to vrijeme već bio konstruiran i u lokalnim i u širim okvirima. Ako se njegov iskaz razmatra na taj način, onda on sam nije toliko bio usredotočen na ono što je čuo, nego na ono što je mislio da pojedini akteri žele čuti. Moguće je isto tako da djelić toga stvarnoga društvenog diskursa progovara iz onoga pravnoga „zaslugom“ pisara, ali u oba slučaja zaključak ostaje isti.

Nakon Grgurova slijedi iskaz Ivaniša Bratoslavova koji je po svemu sudeći bio pripadnik klera, što bi moglo objasniti zašto se dotiče Matejeva odnosa prema benediktincima.⁷³ On, naime, ističe da je Matej kazivao opatu i redovnicima samostana sv. Ivana da će im rasporeti utrobe, a potom i da će ih izbaciti iz grada ako se ne pokore njegovoj volji. Na to je opat odlučio ustupiti Mateju petogodišnje prihode samostana, ali zbog straha od odmazde benediktinci su ipak odlučili izići iz samostana.⁷⁴ Iz Ivaniševa iskaza vidi se da je Matejev režim imao nasušnu potrebu za novim izvorima financiranja, što potvrđuju i zapisnici Velikoga vijeća iz njegova doba u kojem se između ostaloga raspravlja i o prodaji Divulja i otoka Čiova.⁷⁵ Isto tako, njegov iskaz koji pokazuje da su benediktinci prisilno napustili samostan očito je bio usmjeren na poništavanje sporazuma od 1. lipnja 1315. godine, na što se onda vezuje i kratak zapis o iskazu Stjepe Lukšina koji je ispitan u svojstvu egzaminatora spomenute isprave i koji kazuje da je sve, pa tako i njegovo utvrđivanje vjerodostojnosti isprave, napravljeno pod prisilom.⁷⁶

Potom slijedi nešto duži iskaz trogirskoga plemića Petra Dese Petrova koji započinje tvrdnjom da je franjevački samostan porušen kada se ban Mladen II. spremao krenuti s vojskom na Trogir, pri čemu je opljačkao trogirski teritorij. Nakon toga postavljeno mu je pitanje iz kojega proizlazi da su trogirski franjevci otišli ususret banu kako bi ishodili njegovo obećanje da neće koristiti

⁷³ CD VIII, dok. 392

⁷⁴ Vidi: Ovdje, Prilog 6.

⁷⁵ T. POPIĆ, A. BEĆIR, *Acta et reformationes*, dok. 33, 36.

⁷⁶ Vidi: Ovdje, Prilog 6.

franjevački samostan za napad na grad. Ban je pristao na njihove molbe, ali prije nego su se franjevci vratili, samostan je bio porušen. Osim toga Petar daje kratak opis ključnih događaja koji su prethodili eskalaciji sukoba, pa je u tom kontekstu prepričao u uvodu već naznačena zbivanja iz 1311. i 1312. godine kada su ranjena dva konzula i ubijen trogirski kancelar te kada je Matej izbacio Rajnerija, zamjenika legitimno izabranoga potestata Pilatera iz grada i nastavio sam upravljati gradom.⁷⁷ Ovaj posljednji navod pritom je ključan element u dokazivanju tiranije Mateja Zorijeva. On je nakon Marina oružanoga obračuna najprije postavljen za kapetana i rektora, potom je prepustio vlast legitimno izabranom potestatu, a onda izbacivanjem Rajnerija iz grada preoteo vlast, što predstavlja udžbenički primjer tiranije.

Naposljetku je došao red i na samoga Marina Andrijina, vođu frakcije Andreis, koji je sasvim očekivano potvrdio sve navode o tiraniji i koji ističe da je zajedno s drugim prognanicima bio s banom i njegovom vojskom kada je ona bila pred Trogirom. Ostali (neimenovani) prognanici iz frakcije Andreis također su nakon prijevoda potvrdili sve članke intencije o tiraniji.⁷⁸

Posljednji iskaz u Lučićevu prijepisu dolazi od skradinskoga biskupa Nikole koji se, kao i Petar Dese Petrova, dotiče samih početaka priče. Naime, Nikola iznosi kako je Marin Andrijin, jedan od moćnijih trogirskih plemića, sa svojom pratnjom ubio gradskoga kancelara i ranio dvojicu konzula zbog čega je izbila pomutnja u Trogiru. Na to su plemići i neplemići postavili Mateja Zorijeva za kapetana i rektora, da bi on kasnije preuzeo uzde vlasti s drugim gradskim oficijalima ovlašću Velikoga vijeća te osudio Marina i njegove pristaše na egzil i isplatu novčane odštete. Biskup Nikola ističe i jedan detalj koji nije zabilježen u iskazu Petra Dese Petrova, a radi se o tome da se Marin nakon protjerivanja sa svojom pratnjom vratio u Trogir, ali je nezadovoljan Matejevom vlašću dobrovoljno napustio grad. Osim toga, Nikola kazuje kako je „u međuvremenu“ ban Mladen krenuo s vojskom na Trogir, zbog čega su Trogirani uputili banu biskupa Liberija i Danijela Jakovljeva da ispituju ima li on namjeru zauzimati franjevački samostan pred gradom. No još i prije njihova povratka samostan je bio uništen. Neko vrijeme nakon toga vratio se Marin Andrijin, ali ovoga puta s potestatom i vojskom grada Šibenika koja je uspjela poraziti Trogirane i natjerati ih na povlačenje u sam grad. Šibenčani su potom prema Nikolinu iskazu nastavili pljačkati trogirski teritorij i uništavati usjeve zbog čega su Trogirani bili prisiljeni protjerati Mateja i primiti nazad Marina.

⁷⁷ Vidi: Ovdje, Prilog 6.

⁷⁸ Vidi: Ovdje, Prilog 6.

Na kraju Nikola ističe da se Matej u vrijeme provođenja istrage i dalje nalazio u progonstvu, ali ne kaže gdje.⁷⁹ Premda se nigdje u sačuvanim ulomcima papinske istrage ne navodi eksplicitan povod Marinovu napadu na komunalnu palaču tijekom kojega su ranjena dva konzula i ubijen kancelar, čini se da je taj događaj svakako morao biti povezan s političkom situacijom, tj. da je incident bio reakcija na neka prethodna zbivanja koja nisu zabilježena. No, imajući u vidu čitav narativ koji se gradi iz ulomaka papinske istrage i drugih sačuvanih izvora može se zaključiti da je Matej Zorijev evoluirao od provizornoga konzula i rektora, preko legitimno izabranoga konzula i kapetana, do „tiranina“ koji je krajem 1312. godine potjerao Rajnerija i 1313. godine uzeo naslov potestata. To bi predstavljalo retrospektivno utvrđivanje činjenica, no posve je drugo pitanje kada je Matej Zorijev zaista počeo biti percipiran kao tiranin, od koga i iz kojih točno razloga ili interesa?

POLITIČKA MISAO

Da bi se dao valjani odgovor na prethodno pitanje, nužno je napraviti kratak osvrt na širi kontekst srednjovjekovne političke misli u 13. i 14. stoljeću, unutar koje je „tiranija“ imala istaknutu ulogu sa značenjem najlošijega oblika vladavine, koji ne počiva na legitimitetu i pravdi, već na nasilju i samovolji jedne osobe ili vladajuće grupacije. Dok pravedan vladar radi na boljitku svoje zajednice, kojom upravlja s kršćanskim ciljem ultimativnoga spasa duša, tiraninu je jedini cilj njegova vlastita ili oligarhijska korist. Tako barem zvuči teorijska i crno-bijela distinkcija političkih uređenja, koja je s vremenom ipak dosegla složenije interpretacije.⁸⁰ Ne ulazeći u antičke korijene diskursa o tiraniji, srednjovjekovna shvaćanja o tiranima mogu se podijeliti u tri faze. Naime, od 6. do 12. stoljeća diskurs je zabilježen u pretežito crno-bijelim tonovima. Radila se stroga distinkcija između pravednoga kralja i izopačenoga tiranina, odnosno kršćanskoga moralnog savršenstva i utjelovljenja zla, što je vidljivo u djelima pape Grgura Velikoga, Izidora Seviljskoga, Hinkmara od Rheimsa i Ivana od Salisburyja.⁸¹ Međutim, diskurs od 12. stoljeća polagano zadobiva sofisticiraniju

⁷⁹ Vidi: Ovdje, Prilog 6.

⁸⁰ Usp. Cary J. NEDERMAN, *Three Concepts of Tyranny in Western Medieval Political Thought, Contributions to the History of Concepts*, sv. 14/2, Bielefeld, 2019., 7 – 8. O pitanju legitimiteta općenito usp.: Patrick LANTSCHNER, *Invoking and constructing legitimacy. Rebels in the late medieval European and Islamic worlds*, u: *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt*, ur. Justine Finhaber-Baker i Dirk Schoenaers, London, 2017., 168 – 183.

⁸¹ Usp. C. J. NEDERMAN, *Three Concepts of Tyranny*, 4 – 8.

formu i sadržaj. Nebrojeno je puta već u literaturi istaknuto kako period od 11. do 14. stoljeća predstavlja temeljno formativno razdoblje zapadne srednjovjekovne civilizacije, unutar kojega se društvo usložnjavalo u svim svojim segmentima, pa tako i u diskursu o „tiraniji“.

U kontekstu toga prati se recepcija Aristotelove logike i filozofije sredinom 13. stoljeća, zbog čega su mnoga društvena i intelektualna pitanja artikulirana na bitno precizniji način. Jedan od najpoznatijih aristotelovaca u 13. stoljeću bio je Toma Akvinski, koji je u svom djelu o političkim uređenjima iznio stav da je najbolji oblik vladavine monarhija, a najgori tiranija. Međutim, razlikovao je tri tipa tiranije, a to su pojedinačni, oligarhijski i demokratski, pri čemu je smatrao da je pojedinačni zapravo najmanje loš oblik loše vlasti, a najgore uređenje po njemu bi bila demokracija.⁸² Valja istaknuti da je Toma zasigurno i ovdje nastojao posredno dodatno utemeljiti svoj stav o monarhiji. Drugim riječima, u slučaju da se i kralj u međuvremenu pretvori u tiranina, svejedno je i ta loša vladavina bolja od oligarhije ili demokracije. Štoviše, njegov nasljednik u tim pitanjima, Ptolomej iz Lucce, koji je nastavio produbljivati tomistička shvaćanja o političkim sustavima, isticao je kako tiranija može biti čak i pozitivna stvar. U nekim društvima, smatra Ptolomej, ne može ni uspjeti bilo koji drugi oblik vladavine osim tiranije, pa je u tom kontekstu tiranin pozitivna pojava jer, ako ništa drugo, barem osigurava javni red i mir. S druge strane, u nekim slučajevima tiranin može biti poslan izravno od Boga da kazni dotičnu zajednicu zbog njezinih grijeha.⁸³

Od kraja 13. i početka 14. stoljeća djeluju srednjovjekovni pravnici i komentatori poput Bartola de Sassoferrato i Balda de Ubaldis, koji po pitanju tiranije imaju još složenije, ali najčešće posve neutralno mišljenje. Naime, Bartolo u svom utjecajnom traktatu *De tyranno*, u kojem sumira i nadopunjuje prethodna shvaćanja, ističe kako je pitanje tiranije zapravo prije svega pitanje percepcije. Jedan vladar istovremeno može biti i tiranin i legitimni vladar različitim pojedincima ili skupinama dok vlada, a pogotovo nakon što mu vlast prestane. Zanimljivo je pritom kako vrlo ozbiljni srednjovjekovni pravnici o tiraniji imaju sasvim „nominalističko“ gledište, stavljajući težište na pojedinačnu percepciju, a ne na neke fiksne parametre. Njihova razrada vrlo je vjerojatno bila najbliža realnosti, kako onda tako i danas, i u njoj su razmatrane „nijanse“ tiranije u društvima u kojima je političko nasilje bilo sveprisutno i svakodnevno, no to ne

⁸² Usp. Toma AKVINSKI, *Država*, prev. Tomo Vereš, Zagreb, 1990., 48 – 72.

⁸³ Usp: C. J. NEDERMAN, *Three Concepts of Tyranny*, 15 – 19; Joseph CANNING, *A History of Medieval Political Thought*, London, New York, 2003., 131 – 132.

znači da je svaka vlast po tom pitanju bila ista.⁸⁴ Isti taj pogled na srednjovjekovnu stvarnost može se primijeniti i na hrvatski kontekst, gdje je također pitanje tiranije ovisilo o perspektivi.

S druge strane, poznato je primjerice iz kronike Mihe Madijeva na koji su način dalmatinski gradovi gledali na hrvatske velikaše. Oni su za njih redovito bili tirani i nasilnici, ili barem uzročnici političkih nemira, što se uklapalo u komunalni ideološki diskurs u kojem se za tiraniju optužuje prvenstveno pojedine moćne velikaše i magnate.⁸⁵ No, za Tomu Akvinskoga primjerice, tiranija jedne gradske oligarhije poput one predvođene Matejom Zorijevim svakako bi predstavljala puno gori oblik tiranije od vlasti moćnoga bana Mladena II. Bribirskoga.⁸⁶ Drugim riječima, ne bi imalo smisla iz današnje perspektive određivati (ili preciznije projicirati) tko je zaista u srednjovjekovnoj Hrvatskoj bio tiranin, već ukazati na to kako su različiti politički akteri manipulirali optužbama o tiraniji radi difamiranja političkih protivnika u bespoštednim borbama za moć.⁸⁷ Svi su politički akteri u srednjovjekovnim okolnostima u nekoj mjeri „tirani“, no važno je naglasiti da isti akteri mogu istodobno biti i legitimni vladari, odnosno da su Matej Zorijev i ban Mladen II. tirani, ali opet i nisu.⁸⁸

⁸⁴ Usp. C. J. NEDERMAN, *Three Concepts of Tyranny*, 9 – 14.; Joseph CANNING, *The Political Thought of Baldus de Ubaldis*, Cambridge, 1985., 225 – 227.; Diego QUAGLIONI (ur.), *Politica e diritto nel Trecento italiano. Il 'De tyranno' di Bartolo da Sassoferrato (1314–1357) con l'edizione critica dei trattati 'De guelphis et gebellinis', 'De regimine civitatis' e 'De tyranno'*, Firenca, 1983.; Nikos PANOU, Hester SCHADEE, Introduction: Tyranny and Bad Rule in the Premodern West, u: *Evil Lords: Theories and Representations of Tyranny from Antiquity to the Renaissance*, ur. Nikos Panou i Hester Schadee, Oxford, 2018., 1 – 11; John WATTS, *The Making of Politics: Europe, 1300–1500*, Cambridge, 2009., 129 – 157.

⁸⁵ O tome kako Miha Madijev negativno ocjenjuje vlast bana Mladena II. nakon njegova poraza 1322. godine vidi: Vedran GLIGO, Hrvoje MOROVIĆ (ur.), *Legende i kronike*, Split, 1977., 174 – 175. S druge strane, arhiđakon Toma u svojoj kronici djelovanje hrvatskih velikaša u splitskim okolnostima označava kao destruktivan čimbenik. O tome usp.: Mirjana MATIJEVIĆ SOKOL, *Regimen Latinorum* arhiđakona Tome u teoriji i praksi, *Historijski zbornik*, sv. 52, Zagreb, 1999., 19 – 20.

⁸⁶ Usp.: T. AKVINSKI, *Država*, 57 – 62.

⁸⁷ Jedan primjer korištenja političke propagande u širem kontekstu Ugarskoga Kraljevstva razmatran je recentno u: Mladen ANČIĆ, *The Murder of Queen Elizabeth – a Case Study of the Late Medieval Political Propaganda*, u: *Aspice Hunc Opus Mirum: Zbornik povodom sedamdesetog rođendana Nikole Jakšića*, ur. Ivan Josipović i Miljenko Jurković, Zadar, Zagreb, Motovun, 2020., 385 – 407.

⁸⁸ Za recentan prilog razmatranju diskursa o tiraniji na prostoru kasnosrednjovjekovnih hrvatskih zemalja vidi: Ante BEĆIR, *Između 'tiranije' i političkoga legitimiteta. Prilog poznavanju političke kulture kasnosrednjovjekovne Dalmacije i Hrvatske*, *Povijesni prilozi*, sv. 62, Zagreb, 2022, 83 – 104.

ISHOD

Na samome kraju valja se ukratko osvrnuti i na ishod sudskoga postupka jer u tom pogledu, kao uostalom i po pitanju brojnih drugih aspekata srednjovjekovne trogirске povijesti, historiografija do danas reproducira stavove Ivana Lučića, koji ponekad ipak počivaju na klimavim temeljima. Saznanja o tome ponešto zamagljuje fragmentarnost sačuvanoga zapisnika papinske istrage zbog čega nije moguće reći je li ona završila donošenjem kakve presude ili postizanjem sporazumnoga rješenja. Zadaća papinski delegiranih sudaca često i jest bila posredovati u postizanju kompromisa između zavađenih strana, a tek kad bi takvi pokušaji propali, postupak se nastavljao *iudicialiter* prema donošenju presude. No, bez obzira na to je li istražni postupak završen donošenjem presude ili možebitnim dogovorom s gradskim vlastima, nema nikakve dvojbe da je ubrzo po okončanju istrage u vezi s razmještajem gradskih redovničkih zajednica došlo do povratka na prijašnje stanje.

Benediktinci su se, naime, vratili u samostan sv. Ivana Krstitelja najkasnije do 1320. godine kada se u jednom sudskom postupku javlja opat samostana sv. Ivana.⁸⁹ Ubrzo su benediktincima vraćeni i otuđeni dijelovi samostanskoga kompleksa, o čemu svjedoči isprava od 22. svibnja 1324. godine kada benediktinci daju komuni u dugogodišnji najam onu istu palaču između crkve sv. Ivana i komunalne palače koju su franjevci 1315. godine prepustili gradskim vlastima zajedno s kulom sv. Ivana. Palača je (a vjerojatno i kula sv. Ivana), kako se navodi u ispravi, u cijelosti vraćena benediktincima odlukom Velikoga vijeća za uprave kneza Marina Morosinija (1322. – 1324.).⁹⁰ Godine 1320. u pisanim se tragovima ponovno javlja i opatica samostana sv. Nikole, što znači da je ubrzo po okončanju papinske istrage došlo i do anulacije sjedinjenja ženskih benediktinskih zajednica u samostan sv. Petra, koje je provedeno i zasjeđeno ispravom od 1. srpnja 1315. godine.⁹¹

Ono što pritom ostaje nepoznato odnosi se na pitanje gdje su franjevci smješteni po povratku benediktinaca u samostan sv. Ivana. Prema sporazumu od 1. lipnja 1315. godine gradske su se vlasti u slučaju uskrate papina dopuštenja za boravak u samostanu sv. Ivana franjevcima obvezale obnoviti porušeni

⁸⁹ M. BARADA, *Trogirski spomenici*, 542.

⁹⁰ HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 134 – 137. U Diplomatičkom zborniku (CD IX, Zagreb, 1911., 537 – 541) isprava je stavljena u 1330. godinu, pri čemu priređivači ipak izražavaju sumnju u njezinu dataciju, a preuzeta je od Farlatija (*Illyrici sacri tomus quartus*, str. 375 – 376) koji ju ne datira, ali ju donosi nakon jednoga dokumenta iz 1329. godine. Lučić je ispravu precizno datirao u 1324. godinu preuzevši ju iz bilježničkoga registra.

⁹¹ M. BARADA, *Trogirski spomenici*, 540.

samostan. Obnova samostana u dogledno je vrijeme doista i započela, o čemu izvještava jedan zapis u sporu između Šibenika i Trogira iz 1333. godine koji je sačinjen *in ecclesia fratrum minorum* te jedna Lučićeva bilješka iz koje proizlazi da su gradske vlasti 1336. godine franjevcima doznačile 1000 od ukupno 3000 libri za popravak crkve i samostana.⁹² To još uvijek ne govori gdje su franjevci bili smješteni u međuvremenu, no sasvim je sigurno da nisu ušli u samostan sv. Petra kako se to inače navodi u historiografiji.⁹³ Naime, takav stav počiva na pogrešnim premisama, a u potpunosti je preuzet od Lučića koji je o tome pisao u svojoj povijesti Trogira.⁹⁴ On se pritom u iznošenju takvoga zaključka poziva na jedno papinsko pismo koje je temeljem godine pontifikata datirao u 27. ožujka 1319. godine, a u kojem stoji da su franjevci po rušenju samostana preseljeni u samostan sv. Petra.⁹⁵ Podatak o tome da se u pismu javlja „papa Ivan“ koji se obraća „hvarskom biskupu“ u vezi s „rušenjem trogirskoga franjevačkoga samostana“ navela je Lučića na pomisao da se radi o papi Ivanu XXII. i hvarskom biskupu Grguru te da njezin sadržaj odgovara zbivanjima iz 1315. godine. Isto je tako moguće da se neka bilješka s tim datumom nalazila na samom pismu koje je Lučić pronašao među spisima franjevačkoga samostana na otoku Čiovu, gdje su znatno kasnije franjevci trajno i premješteni, pa ju je samo preuzeo.⁹⁶ Međutim, problem je u tome što je to papinsko pismo Lučićevom ili nečijom drugom omaškom potpuno pogrešno datirano, pa nije riječ o dokumentu iz svibnja 1319., nego 29. ožujka 1413. godine. Naime, u tom se pismu kazuje kako je do rušenja franjevačkoga samostana došlo u vrijeme trogirskoga kneza Paskvalina de Restis iz Dubrovnika koji je tu funkciju obnašao 1412. i 1413. godine, što znači da je ovdje konkretno riječ o (anti)papi Ivanu XXIII. Franjevački samostan koji je 1315. godine porušen u okolnostima sukoba između bana Mladena II. i trogirskoga potestata Mateja Zorijeva, a koji je tijekom 14. stoljeća obnovljen, stoga je gotovo stotinu godina kasnije doživio sličnu

⁹² HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 288v; F. RAČKI, *Notae*, 232.

⁹³ G. LUCIO, *Memorie*, 160 – 161; D. FARLATI, *Illyrici sacri tomus quartus*, 372 – 373; Pavao ANDREIS, *Povijest grada Trogira I*, prev. Vladimir Rismondo, Split, 1977., 71; I. BENYOVSKY LATIN, *Srednjovjekovni Trogir*, 225.

⁹⁴ G. LUCIO, *Memorie*, 160 – 161.

⁹⁵ HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 66 – 67v. Na margini je Lučić stavio datum 27. svibnja 1319., dok je u *Svjedočanstvima* (G. LUCIO, *Memorie*, 161) zabilježen 17. ožujka 1319. godine. Usp.: D. FARLATI, *Illyrici sacri tomus quartus*, 372 – 373; CD VIII, 524 – 525, gdje su priređivači izrazili sumnju u njezinu dataciju.

⁹⁶ Vidi Lučićevu bilješku na gornjoj margini prijepisa u: HR-NAS, OIL, sv. 542, fol 66: „*Ex originali monasterii sancti Lazari Traguriensis*“.

⁹⁷ Opširnije o okolnostima toga sukoba vidi: A. BEĆIR, *Plemstvo kasnosrednjovjekovnoga Trogira*, 247 – 260.

sudbinu u ratu s Venecijom.⁹⁷ Lučić u svojoj trogirskoj povijesti pritom donosi i prijepis pisma mletačkoga dužda Tommasa Moceniga od 13. studenoga 1420. godine koje se na to izravno referira, pri čemu se dodaje i to kako je franjevcima kasnije naređeno da iziđu iz samostana sv. Petra, pa stoga traže od dužda da im dodijeli neko drugo mjesto za boravak.⁹⁸ Franjevcima je tada dodijeljena kuća u koju su po rušenju samostana 1412. godine ušle benediktinke sv. Petra, na što se trogirski kanonik Luka Škobalić, koji je kuću držao kao beneficij, žalio mletačkim vlastima i tražio da mu je vrate ili dodijele neku drugu nekretninu u gradu.⁹⁹ Godine 1432. donosi se odluka o premještanju franjevacu na Čiovo, ali do toga ipak nije došlo jer je stari samostan ponovno obnovljen, pa će tako do trajnoga preseljenja franjevacu na Čiovo doći tek 1538. godine, i to zbog toga što je mletačka vlast uslijed osmanskoga osvajanja Klisa godinu dana ranije ponovno porušila franjevački samostan, a građevinski materijal iskoristila za utvrđivanje grada. Temeljem isprave od 3. rujna 1538. godine franjevcima se trajno dodjeljuje lokalitet na otoku Čiovu, kamo su u dogledno vrijeme i prešli.¹⁰⁰

ZAKLJUČAK

I na koncu preostaje istaknuti tri osnovna zaključka. Prvo, sačuvani ulomci zapisnika papinske istrage koja je provedena u Trogiru 1319. godine izvrstan je tekst koji kao komparativni materijal još jednom omogućuje iznošenje dobro poznatih postavki o uniformiranju i pojednostavljanju administrativnih spisa te stvarnosti koja se iz njih (ne) nazire. Naime, isprava o razmještanju trogirskih redovničkih zajednica od 1. lipnja 1315. godine savršen je primjer koji pokazuje da je realnost političkih, društvenih i osobnih odnosa svih tamošnjih aktera bila daleko od onoga što je prezentirano ispravom. Iz isprave proizlazi da je sve napravljeno konsenzualno, počevši od rušenja franjevačkoga samostana i razmještanja gradskih redovničkih zajednica, pa sve do ovjere pojedinih isprava. Biskup je pritom glavni protagonist isprave od 1. lipnja 1315. godine koji svojom *auctoritate ordinaria*, a uz suglasje svih redovničkih zajednica i čitavoga trogirskega klera, donosi odluku o razmještanju, dok su postestat i predstavnici gradske vlasti, sve odreda Matejevi ljudi, samo promatrači i svjedoci. Kancelar koji je ispravu sastavio pritom se jako potrudio predstaviti Matejevu vlast kao legitimnu, naglašavajući da su postestat Matej, suci i Veliko vijeće, *per quos dicta*

⁹⁸ G. LUCIO, *Memorie*, 451 – 452; HR-NAS, OIL, sv. 535, fol. 169 – 169v.

⁹⁹ HR-NAS, OIL, sv. 535, fol. 198 – 198v. Usp.: G. LUCIO, *Memorie*, 452 – 453.

¹⁰⁰ HR-NAS, OIL, sv. 535, fol. 262 – 263. Usp.: G. LUCIO, *Memorie*, 452, 474.

ciuitas regitur, bez ijednoga glasa protiv donijeli odluku o rušenju samostana jer su za to postojali opravdani razlozi. Drugi dokumenti pokazuju, nadalje, da franjevci dobrovoljno daruju komuni kulu sv. Ivana i samostansku palaču, vodeći računa o iskazanim dobročinstvima i znatnim troškovima gradskih vlasti spram franjevaca. Međutim, sve što se događalo u tom periodu i što se daje iščitati iz fragmentarno sačuvanih pisanih tragova prošlosti ukazuje na to da je realnost bila dijametralno suprotna tekstualnoj konstrukciji. Iz sačuvanih iskaza proizlazi da je većina stvari napravljena bez suglasnosti Velikoga vijeća, iz straha te uz prijetnje potestata Mateja Zorijeva – od rušenja samostana, prijetnji benediktincima da napuste samostan sv. Ivana, prijetnji benediktinkama i drugim građanima koji se nisu pokoravali njegovoj volji, pa sve do egzaminatora Stjepa Lukšina koji je, kako se čini, bio prisiljen staviti svoj potpis na ispravu.¹⁰¹

Drugo, posve je jasno da su u Lučićevoj ostavštini sačuvani tek fragmenti bitno opsežnijega zapisnika papinske istrage iz lipnja 1319. godine, pa se u tom pogledu valja nadati da čitav zapisnik čeka kakvoga budućeg putnika namjernika u nekom arhivu obavijen prašinom i povijesnim zaboravom. No bilo kako bilo, i sačuvani ulomci papinske istrage predstavljaju izuzetan pisani trag prošlosti čija vrijednost nije ograničena samo na politička zbivanja u Trogiru kroz drugo desetljeće 14. stoljeća; oni imaju puno širu, teorijsku uporabljivost jer odražavaju povezanost političkoga diskursa i kulture vlasti u srednjovjekovnoj Dalmaciji i Hrvatskoj s onima u ostatku Europe, a posebice u talijanskim gradovima 13. i 14. stoljeća.¹⁰²

I konačno, uklapajući fragmentarno sačuvane iskaze svjedoka koji su imali za cilj dokazati tiranski karakter vlasti jednoga lokalnog plemića, otvara se nova dimenzija političkih zbivanja u Hrvatskom Kraljevstvu početkom 14.

¹⁰¹ Usp. o tome: Mladen ANČIĆ, Inventar splitskoga kancelara i javnog bilježnika Tome Colutii de Cingulo (Prilog poznavanju prvih humanističkih krugova u Dalmaciji), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 47, Zadar, 2005., 109 – 118; Ivan MAJNARIĆ, *Plemstvo zadarskog zaleđa u XIV. i XV. stoljeću*, Zadar, 2018., 41 – 42; Tomislav POPIĆ, *Traces of the Past and Social Realities: Late Medieval Court Records from Dalmatian Cities*, *Open Library of Humanities*, sv. 5/1, London, 2019., 1 – 17.

¹⁰² O širim i komparativnim okvirima političke kulture srednjovjekovnoga Zapada usp. sasvim recentno: Catherine HOLMES, Jonathan SHEPARD, Jo Van STEENBERGEN, Björn WEILER, *Political Culture in Three Spheres: Introduction*, u: *Political Culture in the Latin West, Byzantium and the Islamic World, c.700 – c.1500*, ur. Catherine Holmes, Jonathan Shepard, Jo Van Steenbergen i Björn Weiler, Cambridge, 2021., 1 – 16; Len SCALES, *The Latin West: Pluralism in the Shadow of the Past*, u: *Political Culture in the Latin West, Byzantium and the Islamic World, c.700 – c.1500*, ur. Catherine Holmes, Jonathan Shepard, Jo Van Steenbergen i Björn Weiler, Cambridge, 2021., 133 – 177; Claire VALENTE, *The Theory and Practice of Revolt in Medieval England*, Hampshire, 2003., 1 – 12 i *passim*.

stoljeća. Riječ je o specifično zapadno-srednjovjekovnoj političkoj propagandi čija je praktična uporaba evidentirana i na ovom lokalnom trogirskom primjeru, odnosno u narativnim prikazima dalmatinskih kroničara. To je samo jedan primjer gdje se zbivanja u Hrvatskoj uklapaju u opće trendove, i to u ovom slučaju konkretno u one koji su dolazili sa zapadne obale Jadrana. O stranputicama tiranije vrijedilo bi napisati nešto više drugom prilikom, no ovaj tekst neka završi riječima Aurelija Augustina: „Odmakne li se pravda, što su kraljevstva ako ne velike razbojničke družine? Jer što su razbojničke družine negoli mala kraljevstva?“¹⁰³

¹⁰³ Citirano prema: Aurelije AUGUSTIN, *O Državi Božjoj. De Civitate Dei. Svezak Prvi (knjiga I-X)*, prev. Tomislav Ladan, Zagreb, 1982., 257.

PRILOG 1.

1. lipnja 1315.

Bilježnička isprava sastavljena u trogirskom samostanu sv. Ivana Krstitelja netom nakon one o razmještanju gradskih redovničkih zajednica. Temeljem isprave trogirski franjevci kao novi stanari samostana sv. Ivana Krstitelja daruju komuni dvije nekretnine u sklopu samostanskoga kompleksa: kulu sv. Ivana na istočnom obodu gradskih bedema i palaču koja se nalazila između komunalne palače i crkve sv. Ivana Krstitelja. Isprava je objavljena u Diplomatičkom zborniku na temelju Farlatijeva prijepisa koji ju je pogrešno datirao u 1319. godinu. Lučićev prijepis je precizno datiran i preuzet iz izvornoga bilježničkoga registra pa se zbog toga ovdje ponovno i objavljuje.

(HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 45 – 45v. Cf.: CD VIII, 547 – 548; D. FARLATI, *Illyrici sacri tomus quartus*, 373)

||fol. 45

1315, die primo iunii

Frater Antonius de Polla, minister ordinis fratrum minorum prouincie Sclauonie, de consensu, uoluntate et diligenti deliberatione fratris Mathei de Arbo, guardiani conuentus fratrum minorum de Tragurio, nec non ipsius conuentus, scilicet fratris Nicolai de Iadria, fratris Viti de Iadra, fratris Thome de Veneciis, fratris Cosme de Pago et aliorum de dicto conuentu Traguriensi, uidentes et considerantes et animaduertentes debitam honestatem et puram uitam quam ipsi fratres secundum eorum regulam et bonam equitatem facere et obseruare debent et possunt, decernentes quod sua non interest in locis eorum habere turres, palacia siue domos ad habitandum pro uenustate, sed solum pro neccessitate, pensantes quod locus eorum de Tragurio ad quem nuper translati fuere neccessitate urgente propter guerram et pestem quam habuit commune Traguriense cum domino bano, cuius occasione et pro salute dicte ciuitatis locus dictorum fratrum positus extra dictam ciuitatem fuit destructus, pensata qualitate et quantitate dicte ciuitatis quantitate (!) et fratrum dicti ordinis debentium in dictam terram ressidentiam facere sit superfluus et superhabundans in domibus, precipue in turri posita iuxta murum ciuitatis et iuxta dictum locum et in palacio siue domo dicti loci posita iuxta predictum palatium communis et uiam publicam et ecclesiam sancti Ioannis dicti loci ||^{fol. 45v} et alia latera, et quod dicte turre ac palatium pro fortitudine et manutentione dicte ciuitatis solo communi conuenit et quod dictum commune pro manutenendo et gubernando fratres (!) dicti loci Traguriensis dicto tempore multa uaria et diuersa expendia substinuit et fecit, memores beneficiorum receptorum unanimiter et concorditer dederunt, tradiderunt, cesserunt et concesserunt et donarunt pure, libere et inreuocabiliter inter uiuos domino Matheo Sori, potestati et capitaneo dicte terre, pro dicto communi Traguriensi stipulanti et recipienti dictam turrim et palatium cum solo et hedificio toto et cum omnibus que supra se, in se seu in se sunt in integrum, omnique iuri (!) et actione, usu seu requisitione dictis turri et palatio modo aliquo pertinentibus siue expectantibus de iure uel de facto ad habendum, tenendum et possidendum et quicquid dicto communi de dictis turri et palatio deinceps placuerit perpetuo faciendum, promittentes per se suosque successores dicto

domino Matheo predicto, communi et in dicto communi facere stipulationem predictam, cessionem et concessionem et donacionem perpetuo firmam et ratam habere et tenere et non reuocare aliqua ratione uel occasione et non contrafacere uel uenire dicta ratione, occasione uel causa de iure uel de facto sub obligatione bonorum dicti loci.

Actum Tragurii in monasterio sancti Iohannis, presentibus domino Cipriano Marini, domino Dessa Bastiani, domino Francisco Valentini, Dessa, Marco, Cebriani Bubule et Iacobo Marini, testibus rogatis et aliis, et Stepe Luxe examinatore.

PRILOG 2.

1. srpnja 1315.

Bilježnička isprava koja na osnovi sporazuma od 1. lipnja 1315. godine registrira sjedinjenje trogirskoga ženskog benediktinskog samostana sv. Nikole sa ženskim benediktinskim samostanom sv. Petra. Isprava je sačuvana samo u Lučićevu prijepisu iz bilježničkoga registra.

(HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 48 – 49v)

||^{fol. 48}

1315, die primo iulii

Non debet reprehensibile iudicari si pro uarietate temporum statuta quandoque uariantur humana, presertim cum urgens necessitas uel euidens utilitas id exposuit, quando ipse deus ex hiis que in ueteri testamento statuerat non nulla mutauit in nouo. Idcirco domina Draga, abbatissa monasterii sancti Nicolai de Tragurio, constituta una cum suo conuentu, uidelicet Agazania, Dobra filia Gaudii, Dobra Iulle Dobri Zephali, Sclauola filia Manolli, Iucha filia Bastisezi, Stenaza filia Crisomani, Mariza filia Siluestri, Bolia filia Damiani, Iucha filia Michaelis, Drasia Cococte, coram venerabili patre domino Liberio, dei gratia episcopo Traguriensi, et suo capitulo, scilicet dopnus (!) Poxillo Theodori, Iohanne Cauallucio, Andriolo Marini de Ancona et Iohanne Stepj Duymi, canonicis Traguriensibus, propria et spontanea uoluntate, non coacta, non ui nec dolo inducta, renunciauit offitio abbacie et omni administrationi ipsius officii, tam in spiritualibus quam in temporalibus, et omni iuri ei competenti quod in dicto monasterio obtinebat ratione dicti offitii abbacie, in manibus supradicti domini episcopi tamquam ||^{fol. 48v} sui legitimi et ueri prelati, quam renuntiationem et refutationem ipsius domine abbatisse idem dominus episcopus acceptauit, approbauit ac ratificauit, que quidem domina Draga olim abbatissa una cum suo conuentu antedicto humiliter supplicauit eidem domino episcopo ut dictum monasterium sancti Nicolai unire deberet monasterio sancti Petri de Tragurio cum omnibus suis iuribus, actionibus et rebus mobilibus et immobilibus pertinentibus tam in spiritualibus quam in temporalibus ad prefectum monasterium sancti Nicolai. Post hec immediate prefectus dominus episcopus una cum suo capitulo accedens ad monasterium sancti Petri cum ipsis monialibus sancti Nicolai, et audita petitione et supplicatione ipsius domine Drage et sui conuentus, et scita et audita uoluntate domine Annestasie, abbatisse monasterii sancti Petri, et sui conuentus, uidelicet Stane sororis domini Danielis, Iacobine filie Romani, Sappe filie Cresti, Francisce filie Uiti,

Catene filie Duymi, Bune filie Barti, Dabre filie Gauxigne, Marie filie Mauri, Margarite filie Rusini, Lene filie Simonis, Pribe filie Radmiri, Preuice filie Yuanis, Drage filie Prodanai et Stane filie Mauri, de unitate fienda dictorum monasteriorum, prefatus dominus episcopus, uicens et considerans statum miserabilem dicti monasterii sancti Nicolai qui reparari non poterat sine maximo et graui dampno dicti monasterii ex eo quod ecclesia sancti Nicolai et sancti Dognii et domus ipsarum ^{fol. 49} erant ita derute et destructe quod ibidem obseruantie regulares obseruari honeste non poterant, predictum monasterium sancti Nicolai de unanimitate consensu et uoluntate conuentus sancti Nicolai et domine Anastasie, abbatisse supradicte, et sui conuentus ac Traguriensis capituli, ipsis ibidem presentibus et consentientibus, pro salute et salubri statu utriusque monasterii uniuert monasterio sancti Petri cum omnibus suis iuribus et actionibus et rebus mobilibus et immobilibus pertinentibus quomodolibet ad dictum monasterium sancti Nicolai, hii (!) conditionibus adiectis quod dicta domina Draga, olim abbatissa sancti Nicolai, debeat et possit sine contradictione alicuius usufructuare ad suam uoluntatem pro sua necessitate et comoditate et Dobre, filie Gaudii, sue nepotis que sibi seruiet territorium sancti Petri quod Drit uocatur cum uineis et arboribus et pertinentiis omnibus iuxta territorium sancti Iohannis et iuxta riuam maris et alia latera, item terram campestram positam ad Ranistize iuxta terram domini episcopi et iuxta terram sancti Iohannis et alia latera, faciendo de ipsis fructibus sibi et dicte Dobre indumenta et calciamenta uitum habebunt in dicto monasterio sancti Petri ut alie domine habebunt, et post obitum dicte domine Drage dicte possessiones reuertantur ad dictum monasterium sancti Petri, et ad (!) omnia alia onera ad que tenebantur hactenus monasterium et conuentus sancti Nicolai teneatur monasterio sancti Petri deinceps, et dictum monasterium sancti Petri et conuentus ipsius si de iure dare tenebantur dicto domino episcopo procuracionem uisitationis que sibi de iure debebatur in monasterio sancti Nicolai, et encegnum quod faciebant ipsi domino episcopo in festo sancti Nicolai et prandium quod faciebant capitulo Traguriensi in dicto festo dabunt integre ut dictum monasterium et conuentus sancti Nicolai dare consueuerat, et quod dicta domina Draga habeat a modo in omnibus tractatibus et negotiis dicti monasterii propriam uocem et alie moniales olim monasterii sancti Nicolai tractabuntur in omnibus et per omnia ut moniales sancti Petri uoces suas ^{fol. 49v} subsequenter habendo in dicto monasterio sancti Petri per ipsas moniales sancti Petri, et quod omnia debita contracta olim per dictam dominam Dragam uoluntate sui conuentus teneatur soluere monasterii conuentus sancti Petri, que omnia et singula suprascripta promixit dicta domina Anastasia, abbatissa monasterii sancti Petri, de uoluntate sui conuentus solepniti (!) stipulatione dicte domine Drage olim abbatisse attendere et obseruare et in nullo contrafacere uel uenire causa aliqua uel ingenio de iure uel de facto sub obligatione omnium bonorum dicti monasterii sancti Petri et refectioe dapnorum et expensarum litis et extra, et pena soluta uel non, rata maneant omnia et singula supradicta. Acta fuerunt hec in ciuitate Tragurii in monasterio sancti Nicolai et sancti Petri, presentibus domino Matheo Sori, potestate et capitaneo dicte ciuitatis, dominis Francisco Valentini, Zubriano Marini, Dessa Basti, Marco Iulle et aliis pluribus uidelicet ad hec uocatis et rogatis et Desse Marci examinatore.

PRILOG 3.

1319.

Ovjereni prijepis bilježničke isprave koji je 1319. godine za potrebe sudskoga postupka napravio trogirski kancelar Gabrijel. Bilježnička isprava izvorno je sastavljena 1. lipnja 1315. godine u trogirskom samostanu sv. Ivana Krstitelja i registrira razmještaj gradskih redovničkih zajednica kako bi se osiguralo mjesto za franjevece, koji su nekoliko dana prije toga napustili svoj samostan jer su ga gradske vlasti porušile zbog očekivanoga banova napada na grad. Originalna isprava nije sačuvana, a njezin ovjereni prijepis u cijelosti se može pronaći samo u Lučićevoj ostavštini gdje je prepisana sa zasebne listine. Otamo se prijepis isprave donosi i ovdje jer je u Diplomatičkom zborniku objavljen samo jedan njezin dio preuzet iz Lučićevih Svjedočanstava o Trogiru. U kurzivu su Lučićeve bilješke.

(HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 41 – 44v. Cf.: G. LUCIO, *Memorie*, 153 – 154; CD VIII, 397 – 399)

||fol. 41

In Christi nomine. Amen. Anno natiuitatis eiusdem 1315, XIII indictione, regnante domino Karulo, serenissimo rege Vngarie, et temporibus quidem venerabilis patris domini Liberii episcopi, egregii viri domini Pauli de Briberio comitis et nobilis viri domini Mathei Zori, potestatis et capitanei generalis populi et communis ciuitatis Tragurii, die primo iunii. Cum nobilis et potens vir dominus Mladinus, banus Crohatorum et Bosne pararet se cum exercitu, tam per mare quam per terram, ad ueniendum contra ciuitatem Tragurii ad impugnandum, offendendum et capiendum eam, sicut tandem hoc fecit, uidelicet quod uenit, offendit, impugnauit non quidem de iure, sed per libitum uoluntatis, nobilis vir dominus Matheus Zori, potestas et capitaneus ciuitatis predictae, cum iudicibus et consilio generali eiusdem ciuitatis, per quos dicta ciuitas regitur, congregato in palacio eiusdem ciuitatis more solito et de iure debito, uolentes precauere sibi et sue ciuitati et ciuitatis periculum et preiudicium quod minat et euenire poterat ciuitati predictae pro eo quod quidam locus seu monasterium fratrum minorum cum ecclesia, officinis et orto, curia et aliis erat prope ciuitatem predictam ante portas et pontem ipsius ciuitatis, qui locus si ad manus hostium deueniret, poterat de leui capi dicta ciuitas aut enormiter impugnari, ceperunt, uoluerunt et deliberauerunt pro salute dicte ciuitatis et ||fol. 41v et (!) deffensione, nemine discordante, quod destrueretur dictus locus seu monasterium, quod quidem fecerunt proiciendo ipsum monasterium usque ad terram et ipsum totaliter destruendo, et quod darent dictis fratribus minoribus alius locus in ciuitate predicta, terra loci destructi semper remanente dictorum fratrum et structura ecclesie iam destructe. Sane venerabilis pater dominus Liberius, dei gratia episcopus Tragurii, cum capitulo suo, scilicet domino Possilo Theodori, Iohanne Cauallucio, Andriolo Manerii de Ancona et Iohanne Stepj Duymi, canonicis Traguriensibus, nec non uniuerso clero suo, qui presentes erant congregati in ecclesia sancti Iohannis de Tragurio de ipsius capituli uoluntate, consilio et adssensu, ad instantiam et lacrimosam petitionem prefati domini potestatis et capitanei, tociusque consilii generalis dicte ciuitatis et uniuersi populi dicte ciuitatis, nec non de uoluntate et assensu fratris Primi, abbatis monasterii sancti Iohannis de Tragurio ordinis sancti Benedicti, et conuentus ipsius monasterii, scilicet fratris Radouani, fratris Sabini,

fratris Gregorii, fratris Francisci, fratris Besse, fratris Petri Guuo et fratris Leonardo, monacorum dicti monasterii sancti Iohannis ibidem presentium congregatorum more solito et debito, ac etiam de uoluntate et assensu sororis Draghe, abbatisse monasterii sancti Nicolai de Tragurio ordinis sancti Benedicti, et totius conuentus dicti monasterii, nec non de uoluntate et assensu sororis ||^{fol. 42} Annastasie, abbatisse monasterii sancti Petri de Tragurio ordinis sancti Benedicti, et tocius sui conuentus et dicti monasterii, propter predictam causam ut supra daretur locus conueniens dictis fratribus minoribus pro predicto loco eorum destructo pro liberacione deffensionis dicte ciuitatis, et etiam quia dicta tria monasteria sancti Benedicti, consideratis circumstantiis ciuitatis predicte et neccessitate predicta, superflua uidebantur et erant in ipsa ciuitate, tractatu itaque et deliberatione diligenti prehabitis, primo uniuit dicta duo monasteria monialium hoc modo, ponendo scilicet moniales et personas monasterii dicti sancti Nicolai in dicto monasterio sancti Petri et dando omni modo et iure, quo melius potuit, bona et possessiones, actiones et iura dicti monasterii sancti Nicolai integraliter dicto monasterio sancti Petri et monialibus ipsius et successoribus eius in perpetuum preter locum seu monasterium ipsius sancti Nicolai, quem locum dedit ut infra sequitur. Postmodum uero transtulit, dedit et concessit, quocunque modo melius potuit seu dici debet et potest, dictum locum seu monasterium sancti Nicolai prefato abbati Primo et monacis predictis sancti Iohannis et eos et conuentum dicti monasterii sancti Iohannis transtulit ad dictum locum seu monasterium sancti Nicolai, dando omni modo et iure, quo melius potuit, dicto abbati et monacis eiusdem locum seu monasterium sancti Nicolai in perpetuum ||^{fol. 42v} cum successoribus suis et dando eis et successoribus eorum seu transferendo aut cocunque (!) modo, ut melius fieri potuit, bona, possessiones, iura et actiones monasterii predicti sancti Iohannis integraliter et in perpetuum, predictum (!)¹⁰⁴ locum seu monasterium predictum sancti Iohannis cum domibus, stacionibus, orto et aliis iuxta ipsum monasterium positis et ad dictum monasterium pertinentibus de quibus disposuit in hunc modum, uidelicet quod dedit, donauit et transtulit, seu quocunque alio nomine et modo melius dici potest et debet, fratri Antonio de Polla, ministro ordinis fratrum minorum prouincie Sclauonie, et fratri Matheo de Arbo, vardiano fratrum minorum de Tragurio, presente prefacto domino Matheo potestate et capitaneo, recipiente nomine dictorum fratrum minorum et pro ipsis fratribus dictum locum seu monasterium sancti Iohannis [cum] predictis domibus, stacionibus, orto et aliis iuxta dictum monasterium positis et ad dictum monasterium pertinentibus de uoluntate et assensu predicti fratris Primi et predictorum monacorum monasterii sancti Iohannis ibidem presentium et capituli canonicorum predictorum, scilicet domni Poxille, Iohannis Caualuçi, Andrioli Marini de Ancona et Iohannis Stepi Duyimi predicti, predicta bona, possessiones, iura et actiones datas dicto fratri Primo abbati et dictis monacis eximendo predictus episcopus, consentientibus dictis canonicis et capitulo predicto, ||^{fol. 43} consentiente dicto domino episcopo, a se et a successoribus suis et a iurisdictione Traguriensis ecclesie et episcopatus dictum monasterium et locum sancti Iohannis generaliter et specialiter et nominatim a correctione, uisitatione et

¹⁰⁴ Umjesto *predictum* treba biti *preter*.

procuratione debita ratione uisitationis et a cathedraticae, scilicet quod habere debeat in dicto loco seu monasterio Traguriensis ecclesie et episcopatus et breuiter in omnibus et per omnia nec non nihil iuris et iurisdictionis retinendo tam dictus episcopus quam dictum capitulum in dicto monasterio et loco ita quod sit exemptus seu exemptum sicut alia loca et monasteria fratrum minorum, et gaudeat priuilegiis eorundem fratrum. Insuper prefatus dominus Matheus, potestas et capitaneus, et dictum consilium totum pro eo et successoribus suis promiserunt solepni stipulatione et interueniente predictis fratri Antonio ministro et fratri Matheo guardiano pro se et dictis fratribus et conuentu Traguriensis recipientibus pronunciationem et effectum quod cum dicti fratres minores de iure non possint, et maxime propter quamdam constitutionem que est in sexto libro in titulo: De excessibus prelatorum, et incipit: Cum ex eo, eorum loca uetera ammittere et noua acquirere sine licentia sedis apostolice speciali, cumque forsitan dicta exemptio indigeret confirmari per sedem apostolicam, dictam licentiam [et] confirmationem, inpetrabunt seu facient inpetrari cum effectum omnibus suis expensis a dicta sede ad plenum sine defectu aliquo in seruitio ditorum fratrum ^{fol. 43v} minorum ita quod poterunt dictum locum seu monasterium sancti Iohannis habere ut dictum est et etiam dictam terram seu locum in quo fuit eorum monasterium seu locus destructus et structuram dicte ecclesie destructe ita quod ualebit dicta exempcio, et hoc promiserunt facere quam cicius et comodius poterunt hinc ad XX annos proxime immediate uenturos omnibus suis expensis ut dictum est. Si uero contingeret quod non posset haberi dicta licentia et confirmatio usque ad dictum tempus, tunc dicti potestas, iudices et consilium modo et ordine ac nomine predictis promiserunt dictis fratribus minoribus, scilicet fratri Antonio ministro et fratri Matheo vardiano conuentus Traguriensis, nec non ipsi conuentui, scilicet fratri Nicole de Iadria, fratri Vito de Iadria, fratri Thome de Veneciis, fratri Cosme de Pago et aliis de dicto conuentu Traguriensis, construere et hedificare omnimodis suis expensis in ciuitate Tragurii unum locum seu monasterium sufficientem et decentem consideratis circumstantiis pro eisdem fratribus minoribus et omnibus necessitatibus eidem loco seu monasterio construendo ita quod dictum monasterium sancti Iohannis postmodum deueniat in dictum abbatem Primum et suum conuentum et successores eorum qui pro tempore erunt et sit eorum ut prius, et dictum monasterium sancti Nicolai, scilicet totum circuitum eius sine possessionibus et bonis et aliis preter ecclesiam et quicquid exedificatum esset post hoc instrumento (!) deueniat in dicto commune Traguriensi et ^{fol. 44} sit in adiutorium structure loci tunc de nouo construendi pro dictis fratribus minoribus, et si tunc pro illo loco construendo de nouo aliqua licentia uel confirmatio uel dispensatio fuerit necessaria, dictum commune seu dicti potestas et iudices et consilium pro eo, modo et ordine predictis, promiserunt cum successoribus suis se eas inpetrare et habere omnibus suis expensis. Quibus omnibus et singulis supradictis predicti fratres minores nolentes facere contra dictam decretalem et constitutionem non consenserunt, dicendo solum quod si habebitur dicta licentia et confirmatio seu dispensatio, tunc bene placebit eis quod factum est, que quidem omnes persone supradicte et simul et singulatim renunciauerunt cum successoribus suis omni iuri et actioni, deffensionis, exceptioni, constitutioni, legi, decreto et decretali statuto et consuetudini et auxilio generis cuiuscunque per que uel eorum alia contra omnia et singula

contenta in hoc instrumento et incidencia et emergencia dependentia et pertinentia eiisdem contra in dicto instrumento possent facere uel uenire et se inuicem promittentes modo et ordine ac nomine predictis se ratum et firmum habere cum successoribus suis omnia et singula predicta in hoc instrumento contenta et non contrafacere uel uenire de iure uel de facto sub pena M marcarum boni et puri argenti danda si in eam incident ^{||fol. 44v} per partem aliquam parti aduerse, in qua pena tociens incidant quotiens fuerit contrauentum uel factum, et pena soluta uel non semper hoc instrumentum in suam maneat firmitatem, obligantibus predictis personis modo et ordine ac nomine predictis bona sua et dicti communis et ecciam presentia et futura, laudantibus et approbantibus et confirmantibus presencialiter existentibus omnimode omnia et singula predicta in hoc instrumento contenta. Actum Tragurii in monasterio sancti Iohannis predicti, presentibus domino Cebriano Marini, domino Dessa Bastiani, domino Francisco Valentini, Dessa Marci, Marco Iulle, Cebriano Buble et Iacobo Marini, testibus rogatis et aliis pluribus et Stepci Lupxe examinatore.

Et ego Gabriel olim Michaelis de Prartuilis, imperiali auctoritate notarius et communis Traguriensis iuratus, predictis omnibus interfui rogatus et mandato egregii uiri domini Coradi de Lature militis de Firmo, honorabilis potestatis ciuitatis Traguriensis, in publicam formam reddegi, et hoc quia fratres minores dixerunt domino potestati predicto instrumentum unionis huiusmodi tenoris et continentie esse in ciuitate Romana et quod oportebat eis habere copiam instrumenti prius facti pro sua questione quam habere uendicabant cum monacis sancti Nicolai.

Confectum fuit hoc instrumentum anno 1318 quo fuit potestas supranominatus Coradus de Lature de Firmo.

PRILOG 4.

13. lipnja 1319.

Bilježnička isprava koja po odluci trogirskoga Velikog vijeća registrira imenovanje Danijela Jakovljeva, Kažota Nikolina i Vicencija Ampleuzova komunalnim zastupnicima, koji su zajedno s potestatom trebali predstavljati komunu tijekom papinske istrage. Sadržaj isprave sačuvan je samo u djelomičnom Lučićevu prijepisu iz bilježničkoga registra.

(HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 68 – 68v)

^{||fol. 68}

1319, die 13 iunii

Actum Tragurii in palatio comunis, presentibus Dessa Duymi, Gregorio Lutii, Marino Andree et Dessa Basti, testibus rogatis, et Lucxa Amblasii examinatore.

Congregato generali consilio communis ciuitatis Tragurii in palatio ipsius ad sonum campane uocemque preconis ut moris est de mandato et auctoritate dicti domini potestatis, qui dominus potestas una cum dicto consilio et dictum consilium totum una cum dicto domino potestate suo nomine et uice et nomine dicti communis Traguriensis fecerunt et constituerunt et ordinauerunt suos et dicti communis Traguriensis legitimos, ueros et

generales syndicos, procuratores, actores, factores et negotiorum gestores et nuntios speciales uel si quo alio nomine de iure melius dici et censeri possunt nobiles uiros dominos Danielelem Iacobi, Casoctum Nicole et Vicentium Ampleuxi presentes et sponte in se hoc mandatum suscipientes, ipsos et quemlibet ipsorum insolidum ita tamen quod non sit melior ... ad presentandum et comparendum se pro eis et eorum nomine coram venerabili patre et domino, domino Gregorio, episcopo Farenensi, et domino Stephano, plebano ecclesie sancti Petri noui de Iadra, iudicibus delegatis seu auditoribus datis per sedem apostolicam seu sanctissimum patrem et dominum, dominum Ioannem papam 22, seu coram quibuscumque ||^{fol. 68v} aliis iudicibus datis uel dandis specialiter in causa quam habet uel habere sperat dictum commune cum religiosis ac honestis uiris fratre Michaelaele, vicario religiosi uiri fratris Nicolai, ministri ordinis fratrum minorum in provincia Sclauonie, fratre Barnaba, guardiano ditorum fratrum minorum de conuentu Traguriensi, et cum Gregorio Salinguerre, syndico et procuratore ditorum fratrum dicti conuentus Traguriensis et generaliter ..., dantes ...

PRILOG 5.

14. lipnja 1319.

Bilježnička isprava koja registrira imenovanje Dujma Marina Andrijina zastupnikom benediktinki trogirskoga samostana sv. Petra u papinskoj istrazi. Sadržaj isprave sačuvan je samo u djelomičnom Lučičevu prijepisu iz bilježničkoga registra. U kurzivu su Lučičeve bilješke. (NAS, OIL, sv. 542, fol. 69)

||^{fol. 69}

1319, die 14 mensis iunii

Actum Tragurii in monasterio sancti Petri monialium Traguriensium, presentibus Iadrice Gregorii Lucii et Duymo Damiani Pasce, testibus rogatis, et Luxa Amblasii examinatore.

Domina Anastasia, abbatissa monasterii sancti Petri de Tragurio, de uoluntate et consensu omnium sororum et monialium dicti monasterii, uidelicet Iacobine Romani, Gape Cresti, Francisce Viti ammirati, Catene Duymi, Bune Basti, Dobre Gausengne, Marie Mauri, Margarite Ruscini, Stane Maure, Elene Simonis, Gape Zanni, Schinose Cebre, Sclau Iuannis, Dobraze Dobri, Iohanne Basti et Prode Zantii Accilini, congregatarum in loco siue monasterio sancti Petri predicti more solito per se suosque successores suo nomine et uice omnium predictarum monialium ac etiam uice et nomine dicti monasterii et totius conuentus predicti sancti Petri de Tragurio fecit, constituit, immo nominauit et ordinauit nobilem uirum Duymolum domini Marini Andree presentem et mandatum suscipientem syndicum, procuratorem, et cetera ut in precedenti.

PRILOG 6.

Druga polovica lipnja 1319.

Fragmentsi zapisnika o provedbi istrage papinski delegiranih sudaca u Trogiru tijekom druge polovice lipnja 1319. godine. U kurzivu su sigurne Lučićeve bilješke.

(HR-NAS, OIL, sv. 542, fol. 70 – 73v)

||^{fol. 70}

1319

Ex processu formato coram Gregorio, Farensi episcopo, et Stephano, plebano ecclesie sancti Petri noui de Iadra, iudicibus delegatis a summo pontifice

occasione

destructionis conuentus sancti Francisci extra muros ciuitatis Tragurii.

1315, primo iunii. Instrumentum supra registratum destructionis conuentus et permutationis.

Ioannis pape bula delegationis.

Petunt monaci sancti Iohannis restitutionem in integrum eorum monasterii eo quia que facta fuerunt anno 1315 facta fuerunt uiolenter tunc Matheo Zori tyranno sic iubente et uolente.

Responsum datum die 25 iunii.

Potestas Coradus de Turre et syndici comunis monacos non debere restitui in integrum, imo standum stipulationi quia facta fuerunt pro bono ciuitatis et necessitate urgente quia potestas Matheus Zori factus fuit potestas non solum per consilium more solito in Tragurio, set insuper per commune Traguriense seu per approbationem ipsius communis et rexit ciuitatem cum iudicibus et consilio et officialibus more solito, et si aliquis de ciuibus fecit quod non debuit et eos puniuit forbaniendo ||^{fol. 70v} uel aliter sicut debuit de iure facere, propter hoc non fuit tyrannus, imo dilexit iustitiam et iniquitatem, et si aliquis de ciuibus et de clericis Traguriensibus a se ipsis uoluerunt exire de ciuitate non contenti prout eis placuit et non de iure de dominio dicti potestatis, propter hoc dictus potestas non est culpandus nec discendus tyrannus, item si aliqui postmodum uoluerunt eum eicere de potestaria et eiecerunt, male fecerunt quia non habebant super hoc potestatem eicere. Preterea non ipso, sed diocesano, consentientibus omnibus personis contentis in dicto instrumento et de consensu capituli, fecit quod factum est.

Gregorius Salinguere, syndicus fratrum minorum, iuratus respondit Matheum Zori cum complicibus suis et non cum consilio destruxit monasterium. *Idem Daniel et Casioctus.*

Iidem quod banus non ueniebat contra ciuitatem, sed contra ipsum Matheum ad deponendum ipsum de potestaria, quod Matheus et eius sequaces timebant.

Ponit predictus Gregorius quod dictus Matheus Sori fuit factus capitaneus Tragurii per consilium et commune Traguriense, respondit dictum Matheum quod negat, immo ascendit palatium et expulit vicarium domini Piliatre potestatis et non fuit factus per consilium, nec per commune electus, sed manu armata, et qui fugerunt, fugerunt timore tyranni.

Item ponit dictus Gregorius quod ipse Matheus Sori¹⁰⁵ Tragurium cum officialibus ipsius ciuitatis et secundum statuta et consuetudines ||^{fol. 71} ciuitatis, respondit quod non secundum statuta dicte ciuitatis, sed secundum sua statuta per ipsum facta et secundum suam uoluntatem, et statuta uetera ciuitatis ipse combussit.

Ponit quod sententie et processus, consilia et contractus que fecit dictus Matheus Sori cum suis officialibus et consilio ualent et tenent et non sunt cassate nec cassantur, respondit quod immo fuerunt combuste sententie et processus et condepnatus dictus Matheus ad suspendendum.

Ponit quod non solum tempore Mathei Sori dicti, sed etiam post per commune Traguriense accepti sunt lapides et lignamina dicti loci fratrum minorum destructi et ipsi lapides et lignamina positi in utilitate communis Traguriensis, respondit quod hoc fuit tempore dicti Mathei.

Ponit quod vicarius capituli Traguriensis post tempus dicti Mathei Sori, scilicet primicerius Traguriensis Lampridius, vacante episcopatu Traguriensi accepit de dictis lapidibus et lignaminibus et conuertit in usum cathedralis ecclesie Tragurii, respondit quod non accepit de lignamine, sed de lapidibus.

Quod Matheus desulauerat clericos et laycos, uidelicet Kasarizzam archidiaconum, Lampridium primicerium, Marinum Amblasii, Ioannem Castrafoci, Cepregnam, Marinum Iuri, Dominicum Carli et Albertum domini Marini Andree, canonicos ecclesie Traguriensis, ||^{fol. 71v} et de laycis nobiles et potentes ciues dominos Simeonem comitis Marini, Marinum Andree, Danielem Iacobi, filios Duymi Domiche, filios Amblasii, Iouem Desse, filium Gausigne et alios quamplures nobiles et potentes ciues ipsius ciuitatis, quasi pro maiori parte nobiliores et sapientiores doctiores et seniores, respondit dictus Gregorius, sindicus fratrum minorum, per sacramentum prestitum quod predicti clerici secesserunt de ciuitate quia preceptum erat de precepto episcopi quia erant sibi rebelles quod aliquis non daret eis aquam, focum nec panem nec aliquid, et credit quod per timorem layci secesserunt et non propter aliud.

Quod moniales sancti Nicolai inducte fuerunt ui transire in monasterium sancti Petri, respondit quod negat.

Interogatus respondit predictus Gregorius quod interfuit consilio Traguriensi in quo captum fuit quod dictus locus destrueretur, nec sit (!) si fuerunt presentes ibi fratres quando destruebatur.

Quod acta et scripture facte per Matheum Sori fuerunt combuste per dominum Bartholomeum Michaellem, potestatem Traguriensem, et toto commune, respondit Gregorius quod fuerunt combuste reformationes consiliorum et alie scripture in quibus nominabatur populus, sed alie note et sententie non prout audiuit.

Respondit quod fuit expulsus Matheus per populum de suo regimine prout audiuit.

||^{fol. 72}

¹⁰⁵ Lučić ostavio prazninu.

Interrogatus Gregorius Lutii dixit ut testis coram iudice delegato episcopo: presens fui quando dominus banus dixit quod uolebat reconciliare dictam ciuitatem et punire et corrigere tyranniam, et

vulgarizato sibi per ordinem de uerbo ad uerbum 3° articulo respondit: presens fui quando Matheus Zori tiranus predictus publice et priuate cominabatur in omnibus locis publicis et priuatis et domine abbatisse predictae et aliis sibi non obtemperantibus.

Item uulgarizatis ceteris articulis de tyrannia confirmauit quia presens fuit destructioni monasterii quod metu sue punitionis Matheus destruere fecit.

Ioannes Bractosclauus iurauit, inter dixit quod audiuit dictum Matheum Sori dicentem dicto abbati et monachis monasterii sancti Iohannis quod si sue non assentiebant uoluntati, quod ipse uolebat facere incidere cordas et scappularia eorum usque ad culum et postea expellere uolebat ipsos extra Tragurium, et dictus abbas dicebat quod uolebat dare redditus dicti monasterii de quinque annis dictis fratribus minoribus ne expellantur, ideo ui, metu et cetera, exierunt.

Stepe Luxe examinatus deponit omnia ui facta fuisse, ipsum instrumentum ui examinasse.

¶¶fol. 72v

Petrus Desse Petri de Tragurio iurauit.

Destructum fuisse monasterium fratrum minorum quando Mladinus banus parabat se uenire cum exercitu contra Tragurium prout et uenit et uastauit partem territorii.

Interrogatus si ipse sciret quod fratres minores dixerunt tunc Traguriensibus, et nominatim frater Nicolaus de Iadra, quod ipse uolebat ire ad dominum banum et facere sic quod ipse banus promitteret non offendere ciuitatem in dicto loco, quod Traguriensibus placuit, et ipsi fratres minores iuerunt ad banum et banus promisit, et nichilominus ante reditum dictorum fratrum proiecerunt locum predictum, respondit quod bene fuit ita ut audiuit.

Item dixit quod dudum dominus Marinus Andree cuius Traguriensis cum sua comitiua, regentibus ciuitatem Tragurii quibusdam consulibus, uenit ad palatium communis et interfecit quendam notarium et uulnerauit duos de consulibus propter quod tota ciuitas fuit comota, dicendo quod tale factum erat male factum, et tunc fecerunt suum capitaneum et rectorem Matheum Zori ciuem Traguriensem omnes communiter. Postmodum uero consilium ciuitatis ipsius fecerunt (!) ipsum Matheum suum capitaneum et rectorem qui misit ad confinia dictum Marinum et eos qui erant culpabiles, et tandem condemnauit eos in pecunia.

Item dixit quod postmodum dictum consilium elegit unum potestatem, ipso Matheo remanente in officio capitaneie, ¶¶fol. 73 qui potestas recessit de Tragurio uoluntarie et dimisit unum suum vicarium quem dictus capitaneus pro eo quod infideliter agebat cum consilio et aliis de Tragurio expulit de ciuitate et cepit regere ciuitatem sicut prius.

Marinus Andree interrogatus ...

respondit de tirania uera esse, et ipsum fuisse cum bano in exercitu cum aliis quos banus restituere uolebat.

Et ceteri extrinseci sibi uulgarizatis capitulis respondent uerum de tirania, et tunc quando hec tractabantur, monasterium sancti Nicolai habitabatur a monacis et sancti Ioannis baptiste a minoribus.

Frater Nicolaus episcopus Scardonensis cum sacramento exponit quod Marinus Andree, nobilior et potentior inter omnes Tragurienses, occidit cum comitiua sua notarium communis et uulnerauit duos de consulibus, propter quod commoti nobiles et ignobiles fecerunt Matheum Zori primo capitaneum et rectorem, postea in consilio qui fecit offitium cum officialibus more solito et condemnauit Marinum et alios culpabiles in pecunia et misit ad confinia. Tandem Marinus reuersus ad ciuitatem, non contentus de dominio Mathei, uoluntarie exiuit de ciuitate cum consanguineis et amicis suis.

Interim uenit Mladinus banus cum exercitu contra Tragurium, ||^{fol. 73v} cuius metu miserunt Tragurienses episcopum et Danielem Iacobi ne ocuparet monasterium fratrum minorum, sed antequam reuerterint Tragurium, destruxerunt monasterium.

Deinde uenit Marinus Andree cum potestate et exercitu Sybenicensi contra quos exeuntes Tragurienses preliantes uicti aufugerunt in ciuitatem. Tunc Sibenicenses uastauerunt territorium, propter quod Tragurienses coacti fuerunt expellere Matheum Sori et recipere Marinum, et Matheus adhuc moret extra.

Tradita fuit ecclesia sancti Nicolai monachis disceperta et adhuc disceperta manet.

Promisum fuit monacis per commune emi domus circa sanctum Nicolaum.

IZVORI I LITERATURA

ARHIVSKI IZVORI:

- Hrvatska – Arhiv HAZU u Zagrebu, Ioannis Lucii Traguriensis notata historico-chronologica, sign: Kodeksi, I c 56.
- Hrvatska – Nadbiskupski arhiv u Splitu (HR-NAS), Ostavština Ivana Lučića (OIL), sv. 535, 542.
- Hrvatska – Nadbiskupski arhiv u Splitu (HR-NAS), T. 8, Razne parnice, sv. 3, fol. 1 – 8v.

OBJAVLJENI IZVORI:

- ALBERIGO, Josephus, et alii, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, 3. izdanje, Bologna, 1973.
- BARADA, Miho, *Trogirski spomenici: Zapisci kurije grada Trogira od 1310. do 1331.*, Split, 1988.
- EUBEL, Konrad, *Bullarium franciscanum sive romanorum pontificum constitutiones, epistolae, diplomata tribus ordinibus minorum, clarissarum, poenitentium*, tom. V, Rim 1898.
- FEJÉR, Georgius, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, tom. VIII, vol. II, Budimpešta 1832.
- FRIEDBERG, Aemilius, *Corpus iuris canonici*, Graz, 1959.
- GLIGO, Vedran, MOROVIĆ, Hrvoje, *Legende i kronike*, Split, 1977.
- LJUBIĆ, Šime, *Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike*, sv. I, Zagreb, 1868.
- POPIĆ, Tomislav, BEĆIR, Ante, *Acta et reformationes consiliorum civitatis Tragurii (saec. XIII-XV)*, Zagreb, 2022.
- RAČKI, Franjo, Notae Joannis Lucii, *Starine*, sv. XIII, Zagreb, 1881., 211 – 268.
- SMIČIKLAS, Tadija, et alii, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. VII, Zagreb, 1909.; sv. VIII, Zagreb, 1910., sv. IX, Zagreb, 1911.
- THEINER, Augustino, *Vetera monumenta slavorum meridionalium historiam illustrantia*, tom. I, Rim 1863.
- WADDING, Luke, *Annales minorum seu trium ordinum a sancto Francisco institutorum*, tom. VI, Rim 1733.

LITERATURA:

- AKVINSKI, Toma, *Država*, prev. Tomo Vereš, Zagreb, 1990.
- ALBERZONI, Maria Pia, ZEY, Claudia, *Legati e delegati papali: profili, ambiti d'azione e tipologie di intervento nei secoli XII-XIII*, Milano 2012.
- ANČIĆ, Mladen, The Murder of Queen Elizabeth – a Case Study of the Late Medieval Political Propaganda, u: *Aspice Hunc Opus Mirum: Zbornik povodom sedamdesetog rođendana Nikole Jakšića*, ur. Ivan Josipović i Miljenko Jurković, Zadar, Zagreb, Motovun, 2020., 385 – 407.
- ANČIĆ, Mladen, Inventar splitskoga kancelara i javnog bilježnika Tome Colutii de Cingulo (Prilog poznavanju prvih humanističkih krugova u Dalmaciji), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 47, Zadar, 2005., 99 – 148.
- ANDREIS, Pavao, *Povijest grada Trogira I*, prev. Vladimir Rismondo, Split, 1977.
- ASCHERI, Mario, *The Laws of Late Medieval Italy (1000-1500). Foundations for a European Legal System*, Leiden, Boston, 2013.
- AUGUSTIN, Aurelije, *O Državi Božjoj. De Civitate Dei. Svezak Prvi (knjiga I-X)*, prev. Tomislav Ladan, Zagreb, 1982.
- BASIĆ, Ivan, Domišljanje kontinuiteta. Problem najstarijega trogirskoga memorijalnoga teksta, *Miscellanea Hadriatica et Mediterranea*, sv. 7, Zadar, 2020., 69 – 125.
- BEĆIR, Ante, Između 'tiranije' i političkoga legitimiteta. Prilog poznavanju političke kulture kasnosrednjovjekovne Dalmacije i Hrvatske, *Povijesni prilozi*, sv. 62, Zagreb, 2022., 83 – 104.
- BEĆIR, Ante, *Plemstvo kasnosrednjovjekovnoga Trogira: politička zajednica, frakcije i dinamika konflikta*, doktorska disertacija, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, 2022.
- BEĆIR, Ante, Crkvene institucije u srednjovjekovnoj praksi: trogirski kanonici i gradske prilike u 14. stoljeću, *Croatica Christiana Periodica*, sv. 88, Zagreb, 2021., 21 – 46.
- BEĆIR, Ante, *Bellum intestinum: Trogirska komuna početkom 14. stoljeća*, *Kulturna baština*, sv. 45, Split, 2019., 37 – 66.
- BELDA INIESTA, Javier, CORETTI, Michela, The Clementines Dispendiosam and Saepe Contingit and the Evolution of the Medieval Summary Procedure, *Journal on European History of Law*, sv. 10/1, London, 2019., 46 – 67.
- BENYOVSKY LATIN, Irena, *Srednjovjekovni Trogir. Prostor i društvo*, Zagreb, 2009.

- BENYOVSKY LATIN, Irena, Politički sukobi u srednjovjekovnom Trogiru i njihov utjecaj na posjedovne odnose u gradu, u: *Hereditas rerum croaticarum ad honorem Mirko Valentić*, ur. Alexander Buczynski, Milan Kruhek, Stjepan Matković, Zagreb, 2003., 44 – 51.
- BRUNDAGE, James A., *Medieval Canon Law*, London, New York, 2013.
- CANNING, Joseph, *A History of Medieval Political Thought*, London, New York, 2003.
- CANNING, Joseph, *The Political Thought of Baldus de Ubaldis*, Cambridge, 1985.
- CAPPELLETTI, Mauro, PERILLO, Joseph M., *Civil Procedure in Italy*, Den Haag, 1965.
- ĆOSIĆ, Stjepan, VEKARIĆ, Nenad, *Dubrovačka vlastela između roda i države: salamankezi i sorbonezi*, Dubrovnik, 2005.
- ĆOSIĆ, Stjepan, VEKARIĆ, Nenad, The Factions Within the Ragusan Patriciate (17th-18th Century), *Dubrovnik Annals*, sv. 7, Dubrovnik, 2003., 7 – 79.
- ĆOSIĆ, Stjepan, VEKARIĆ, Nenad, Raskol dubrovačkog patricijata, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. 39, Dubrovnik, 2001., 305 – 379.
- DONAHUE, Charles, The Ecclesiastical Courts: Introduction, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 247 – 299.
- DONAHUE, Charles, Procedure in the Courts of the Ius commune, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 74 – 124.
- DUGGAN, Charles, Judges Delegate, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 229 – 243.
- DUGGAN, Charles, Papal Judges Delegate and the Making of the „New Law“ in the Twelfth Century, u: *Cultures of Power: Lordship, Status, and Process in the Twelfth-Century Europe*, ur. Thomas N. Bisson, Philadelphia, 1995., 172 – 199.
- ENGELMANN, Arthur, *History of Continental Civil Procedure, Continental Legal History Series*, vol. 7, Boston, 1927.
- FARLATI, Daniele, *Illyrici sacri tomus quartus*, Venecija, 1769.
- FERENTE, Serena, *Guelphs! Factions, Liberty and Sovereignty: Inquiries about the Quattrocento*, *History of Political Thought*, sv. 28/4, Exeter, 2007., 571 – 595.
- FIRNHABER-BAKER, Justine, Introduction: Medieval Revolt in Context, u: *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt*, ur. Justine Firnhaber-Baker i Dirk Schoenaers, London, New York, 2017., 1 – 11.

- GENTILE, Marco, *Factions and parties: problems and perspectives*, u: *The Italian Renaissance State*, ur. Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini, Cambridge, 2012., 304 – 322.
- HEERS, Jacques, *Parties and political life in the medieval West*, Amsterdam, New York, 1977.
- HELMHOLZ, Richard, *Canonists and Standards of Impartiality for Papal Judges Delegate*, *Traditio*, sv. 25, Cambridge, 1969., 386 – 404.
- HOLMES, Catherine, SHEPARD, Jonathan, STEENBERGEN, Jo Van, WEILER, Björn, *Political Culture in Three Spheres: Introduction*, u: *Political Culture in the Latin West, Byzantium and the Islamic World, c.700 – c.1500*, ur. Catherine Holmes, Jonathan Shepard, Jo Van Steenbergen i Björn Weiler, Cambridge, 2021., 1 – 16.
- KARAMAN, Ljubo, *Jedna epizoda iz građanskih borba u srednjovjekovnom Trogiru*, *Hrvatska revija*, sv. 13, Zagreb, 1940., 303 – 313.
- KARBIĆ, Damir, *Odnosi gradskoga plemstva i bribirskih knezova Šubića: Prilog poznavanju međusobnih odnosa hrvatskih velikaša i srednjovjekovnih dalmatinskih komuna*, *Povijesni prilozi*, sv. 35, Zagreb, 2008., 45 – 60.
- KARBIĆ, Damir, *Šubići Bribirski do gubitka nasljedne banske časti (1322.)*, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 22, Zagreb, 2004., 1 – 26.
- KARBIĆ, Damir, *The Šubići of Bribir. An Example of the Croatian Noble Kindred*, doktorska disertacija, Central European University, Budimpešta, 2000.
- KÉRY, Lotte, *Inquisitio – denunciatio – exceptio: Möglichkeiten der Verfahrenseinleitung im Dekretalenrecht*, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung*, sv. 87, Berlin, 2001, 226 – 268.
- KLAIĆ, Nada, *Povijest grada Trogira. Javni život grada i njegovih ljudi*, Trogir, 1985.
- KLAIĆ, Nada, PETRICIOLI, Ivo, *Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, Zadar 1976.
- KOVAČIĆ, Slavko, *Oriovica – mjesto Duknovićeva podrijetla – od XIV. do XIX. stoljeća*, u: *Ivan Duknović i njegovo doba (Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru o 550. obljetnici rođenja Ivana Duknovića)*, ur. Igor Fisković, Trogir, 1996., 231 – 256.
- KOVAČIĆ, Vanja, *Samostan sv. Nikole u Trogiru – Razvoj jugoistočnog dijela grada*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2012.
- KURELAC, Miroslav, KARBIĆ, Damir, *Ljetopis „Obsidionis Iadrensis libri duo“*, njegovo historiografsko i povijesno značenje, u: *Obsidio Iadrensis*, prir. Branimir Glavičić, Vladimir Vratović, Zagreb, 2007., 3 – 20.

- LANTSCHNER, Patrick, Invoking and constructing legitimacy. Rebels in the late medieval European and Islamic worlds, u: *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt*, ur. Justine Finhaber-Baker i Dirk Schoenaers, London, 2017., 168 – 183.
- LANTSCHNER, Patrick, *The Logic of Political Conflict in Medieval Cities: Italy and the Southern Low Countries, 1370-1440*, Oxford, 2015.
- LANTSCHNER, Patrick, Revolts and the Political Order of Cities in the Late Middle Ages, *Past and Present*, sv. 225, Oxford 2014., 3 – 46.
- LUCIO, Giovanni, *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù*, Venecija, 1673.
- MAJNARIĆ, Ivan, *Plemstvo zadarskog zaleđa u XIV. i XV. stoljeću*, Zadar, 2018.
- MATIJEVIĆ SOKOL, Mirjana, *Regimen Latinorum* arhiđakona Tome u teoriji i praksi, *Historijski zbornik*, sv. 52, Zagreb, 1999., 17 – 32.
- MÜLLER, Harald, Gesandte mit beschränkter Handlungsvollmacht. Zu Struktur und Praxis päpstlich delegierter Gerichtsbarkeit, u: *Aus der Frühzeit europäischer Diplomatie. Zum geistlichen und weltlichen Gesandtschaftswesen vom 12. bis zum 15. Jahrhundert*, ur. Claudia Zey, Claudia Märkl, Zürich, 2008., 41 – 65.
- MÜLLER, Harald, *Päpstliche Delegationsgerichtsbarkeit in der Normandie (12. und frühes 13. Jahrhundert)*, Bonn, 1997.
- NEDERMAN, Cary J., Three Concepts of Tyranny in Western Medieval Political Thought, *Contributions to the History of Concepts*, sv. 14/2, Bielefeld, 2019., 1 – 22.
- OTT, John S., Men on the Move: Papal Judges-Delegate in the Province of Reims in the Early Twelfth Century, u: *The Use of Canon Law in Ecclesiastical Administration, 1000-1234*, ur. Melodie H. Eichbauer, Danica Summerlin, Leiden, Boston, 2019., 23 – 50.
- PANOU, Nikos, SCHADEE, Hester, Introduction: Tyranny and Bad Rule in the Premodern West, u: *Evil Lords: Theories and Representations of Tyranny from Antiquity to the Renaissance*, ur. Nikos Panou i Hester Schadee, Oxford, 2018., 1 – 11.
- PENNINGTON, Kenneth, Introduction to the Courts, u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 3 – 29.
- PENNINGTON, Kenneth, *The Prince and the Law, 1200-1600: Sovereignty and Rights in the Western Legal Tradition*, Berkeley, Los Angeles, Oxford, 1993.
- PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, Ana, Graditelji Trogira od 1420. do 1450. godine, *Ars Adriatica*, sv. 4, Zadar, 2014., 173 – 198.

- POPIĆ, Tomislav, The Fourth Lateran Council and the Functioning of Courts in Thirteenth Century Eastern Adriatic, u: *The Fourth Lateran Council: An Event That Transformed Europe*, ur. Ivan Majnarić, Daniel Patafta, Marko Jerković, Zagreb, 2019., 35 – 59.
- POPIĆ, Tomislav, Traces of the Past and Social Realities: Late Medieval Court Records from Dalmatian Cities, *Open Library of Humanities*, sv. 5/1, London, 2019., 1 – 17.
- POPIĆ, Tomislav, BEĆIR, Ante, Politički poredak i zapisnici komunalnih vijeća srednjovjekovnog Trogira, u: *Acta et reformationes consiliorum civitatis Tragurii (saec. XIII-XV)*, prir. Tomislav Popić i Ante Bećir, Zagreb, 2022.
- POPIĆ, Tomislav, BEĆIR, Ante, Najstariji sačuvani sveščić srednjovjekovnih zapisnika komunalnih vijeća grada Trogira: pitanje datacije i kronologije, *Povijesni prilozi*, sv. 59, Zagreb, 2020, 31 – 65.
- QUAGLIONI, Diego (ur.), *Politica e diritto nel Trecento italiano. Il 'De tyranno' di Bartolo da Sassoferrato (1314–1357) con l'edizione critica dei trattati 'De guelphis et gebellinis', 'De regimine civitatis' e 'De tyranno'*, Firenca, 1983.
- SAYERS, Jane E., *Papal Judges Delegate in the Province of Canterbury 1198–1254: A Study in Ecclesiastical Jurisdiction and Administration*, London, 1971.
- SCALES, Len, The Latin West: Pluralism in the Shadow of the Past, u: *Political Culture in the Latin West, Byzantium and the Islamic World, c.700 – c.1500*, ur. Catherine Holmes, Jonathan Shepard, Jo Van Steenbergen i Björn Weiler, Cambridge, 2021., 133 – 177.
- SCHWARZ, Brigide, The Roman Curia (until about 1300), u: *The History of Courts and Procedure in Medieval Canon Law*, ur. Wilfried Hartmann, Kenneth Pennington, Washington, 2016., 160 – 228.
- SMAIL, Daniel Lord, *The Consumption of Justice: Emotions, Publicity, and Legal Culture in Marseille, 1264-1423*, Ithaca, London, 2003.
- STRGAČIĆ, Ante, Zadarsko-mletački rat godine 1311-1313. i pogiblja mletačkog admirala pod Zadrom, *Pomorski zbornik*, sv. 2, Zagreb, 1962., 1597 – 1613.
- TABACCO, Giovanni, *The Struggle for Power in Medieval Italy: Structures of Political Rule*, Cambridge, 1989.
- VALENTE, Claire, *The Theory and Practice of Revolt in Medieval England*, Hampshire, 2003.
- VEKARIĆ, Nenad, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, Dubrovnik, 2009.
- WATTS, John, *The Making of Politics: Europe, 1300-1500*, Cambridge, 2009.

Tomislav POPIĆ
Ante BEĆIR

THE ORIGINS AND THE RE-CONTEXTUALIZATION OF THE 1319
ACCOUNT OF PAPAL INVESTIGATION IN TROGIR

SUMMARY

The paper presents the written fragments of a papal investigation conducted in June 1319, following the destruction of the Trogir Franciscan monastery in May 1315. The incident led to the reordering of religious communities in the city to accommodate the Franciscans. While these fragments have been sparingly used in previous papers, they have never been fully explored as separate written traces of the past. Therefore, the purpose of this paper is to recontextualize the circumstances surrounding their creation and provide a qualitative analysis of the text within the broader political and cultural framework of the time. To accomplish this, it was necessary to reconstruct the political context in Trogir, as the text directly derives from it. The paper emphasizes the exceptional value of these fragments and argues that they were originally part of a much larger record, of which a copy might still exist in the papal archives. Additionally, considering the alleged tyranny of Trogir *podestà* Matej Zorijev, the fragments are also examined as product of late medieval political discussions on just and unjust (tyrannical) governance. Finally, the article includes the transcription of the surviving fragments of the papal investigation from the written legacy of Ivan Lučić along with some other corresponding documents.

Keywords: medieval Trogir, papal investigation, summary procedure, tyranny, Matej Zorijev, ban Mladen II.